

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Činnost výstupních oddělení ve věznicích v České republice

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Machková
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

Zadání bakalářské práce

Autor: Kateřina Machková

Studium: P131022

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Činnost výstupních oddělení ve věznicích v České republice**

Název bakalářské práce Activity of output section in prisons in the Czech republic
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se věnuje činnosti výstupních oddělení ve věznicích v České republice. Teoretická část práce popisuje činnost těchto oddělení a jejich specifika. Práce se zabývá i postpenitenciární péčí, s ohledem na možnosti reintegrace propuštěných osob zpět do společnosti. Empirická část práce se zaměřuje především na sekundární analýzu dat.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0. RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. Kapitoly z penologie II. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Forenzní psychologie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-86-4. MATOUŠEK, Oldřich, Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

Oponent: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 12.2.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 16. června 2016

.....
Kateřina Machková

Poděkování

Ráda bych touto formou poděkovala především Mgr. et Mgr. Tereze Raszkové za ochotné vedení závěrečné bakalářské práce, za pomoc při řešení obtížnějších otázek a za cenné poznatky, které mi během celé práce poskytla.

Anotace

MACHKOVÁ, Kateřina. *Činnost výstupních oddělení ve věznicích v České republice*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 67 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce je zaměřena na exkurz do problematiky zacházení s vězni především na výstupních odděleních a v rámci následné postpenitenciární péče. Cílem bakalářské práce je popsat činnost výstupních oddělení ve věznicích v České republice. Celek je koncipován po etapách od výkonu vazby přes výkon trestu odnětí svobody, v rámci nichž jsou uskutečňovány resocializační snahy.

Teoretická část práce je konstruována do pěti úseků. První se věnuje již zmíněnému procesu výkonu vazby. Následuje kapitola o výkonu trestu odnětí svobody. Po těchto dvou kapitolách se práce věnuje zaměstnancům tohoto sektoru a to tedy Vězeňské službě České republiky.

Po uvedení do problematiky se ve čtvrté kapitole dostáváme k samotnému výstupnímu oddělení. Je zde dopodrobna popsán program zacházení a zmíněna celková práce s pachateli trestných činů na tomto oddělení. Na uvedenou část plynule navazuje oblast postpenitenciární péče, která je vykonávána již na svobodě s právě propuštěným člověkem.

Poslední část bakalářské práce se zaměřuje na sekundární analýzu dat. Data byla získána z ročenek a dalších statistik Vězeňské služby České republiky. Tato část si kládla za cíl zmapovat vývoj zkoumané problematiky v oblasti zaměstnanosti odsouzených v rozpětí několika let.

Klíčová slova: výkon trestu odnětí svobody nepodmíněně, výkon vazby, výstupní oddělení, program zacházení, postpenitenciární péče.

Annotation

MACHKOVÁ, Kateřina. *Activity of output section in prisons in the Czech republic*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2016. 67 p. Bachelor Degree Thesis.

The Bachelor's thesis focuses on the survey, of the problems of treating prisoners especially in releasing sections and of the following postpenitentiary treatment. The aim of the thesis is to describe the activities of releasing sections in prisons in the Czech Republic. It deals with all the steps during which resocialization, efforts are carried out, including the remand in prison and the prison sentence.

The theoretical part is divided into five sections. The first one deals with the remand in prison. Then follows the chapter about the prison sentence. The third chapter discusses the employees of this sector, that is the Prison Service of the Czech Republic.

After the three introducing chapters we come to the releasing section itself. The programme of treatment and all the work with perpetrators in this section. The theoretical part is concluded with the chapter about the postpenitentiary treatment, the work with persons who have just been released.

The last part of the thesis concentrate on the secondary analysis of data. The data were obtained from statistical yearbooks and other statistics of the Prison Service of the Czech Republic. The aim of this part was to map out the development of the studied problems in the sphere of employment of convicted persons within several years.

Key words: the prison sentence, the remand in prison, the releasing section, the programme of treatment, postpenitentiary treatment.

Obsah

Úvod.....	8
1 Vazební věznice.....	10
2 Výkon trestu odnětí svobody.....	13
2.1 Základní právní normy a humanizace VTOS.....	13
2.2 Účel a funkce trestu odnětí svobody.....	15
2.3 Nastoupení do VTOS a těžké situace po uvěznění.....	16
2.4 Statistické údaje o výkonu trestu odnětí svobody.....	20
3 Vězeňská služba ČR.....	21
4 Výstupní oddělení.....	23
4.1 Obecné informace o výstupním oddělení.....	23
4.2 Pracovníci výstupního oddělení.....	25
4.3 Program zacházení.....	27
4.4 Aktivity programu zacházení.....	29
4.4.1 Pracovní aktivity.....	30
4.4.2 Vzdělávací aktivity.....	31
4.4.3 Speciálně výchovné a zájmové aktivity.....	33
4.5 PZ výstupního oddělení Věznice Pardubice.....	34
5 Postpenitenciární péče.....	37
5.1 Probační a mediační služba.....	37
5.2 První momenty po propuštění.....	40
5.3 Organizace a sdružení zapojené do postpenitenciární péče.....	42
6 Zaměstnanost odsouzených v rámci PZ.....	46
6.1 Koncepce a metodika empirického šetření.....	46
6.2 Analýza vězeňských statistik.....	47
6.3 Vyhodnocení stanovených hypotéz a shrnutí výsledků.....	54
Závěr.....	58
Seznam použitých zdrojů.....	60
Seznam tabulek.....	65
Seznam grafů.....	66
Seznam příloh.....	67

Úvod

V dnešní době je problematika českého vězeňství a především práce s lidmi ve výkonu trestu odnětí svobody velmi aktuální téma. Naše společnost vyvinula ke své ochraně před delikventním chováním systém různých nápravných mechanismů. Vše se řídí dle platných zákonů, vyhlášek a dalších právních norem. V uvedených dokumentech je jasně definován zločin a následný trest. V České republice vycházíme především z právních dokumentů jako je Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. Z dalších dokumentů, které se zabývají vězeňstvím, lze jmenovat např. Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězněnými osobami nebo Evropská vězeňská pravidla.

V bakalářské práci jsou popisovány činnosti a činitelé penitenciárního systému, kteří působí na odsouzené ve snaze o nápravu jejich chování a smýšlení. Výstupní oddělení je v práci zvoleno jako specializované oddělení, které ve věznicích zaujímá specifické postavení. Odborní zaměstnanci se zde zabývají přípravou člověka na život po jeho propuštění a pokouší se tak o minimalizaci následné recidivy. Na výstupních odděleních se vytvářejí podmínky pro to, aby byl vězeň připraven na činnosti, které jsou mimo vězení běžné (praní, vaření, komunikace s úřady, zakoupení jízdenky, ...). Cílem bakalářské práce je popsat činnost výstupních oddělení ve věznicích v České republice. Problematika této práce, a tedy i téma bylo zvoleno za účelem prohloubení si znalostí ve sféře budoucího profesního působení.

Obsahem práce je i výkon vazby, v rámci kterého popisujeme adaptaci pachatele na změnu prostředí. Při kapitole o výkonu trestu odnětí svobody hovoříme o humanizaci trestu, která v dnešní době krajně balancuje na hranici, zda jsme ještě v rovnováze mezi humanizací a snižováním účinku uloženého trestu. Otázkou je, do jaké míry lze v humanizaci dojít, aby ještě trest zůstal trestem. Velké procento ovlivnění nastalé situace závisí na způsobu a kvalitě práce zaměstnanců vězeňské služby. Zaměstnanci mohou na odsouzené působit v rámci programu zacházení. Další etapou je zaměření se na snahu o znovu začlenění pachatele trestného činu do společnosti, tedy o postpenitenciární péči. Ta je vykonávána různými organizacemi, sdruženími, institucemi a středisky.

Jako například kavárna Dismas, Centrum Rubicon, organizace Za branou a projekt Křehká šance.

V empirické části je popisován pomocí metody sekundární analýzy dat vývoj zaměstnanosti odsouzených za uplynulé roky a z různých hledisek. Propojenost obou částí je viditelná ve smyslu celé práce. Je důležité s lidmi ve vězení pracovat, pozitivně na ně působit, pomoci jim při získávání pracovních návyků, které využijí při následném návratu do společnosti.

Práce je určena studentům i široké veřejnosti, kteří se zajímají o problematiku vězeňství v České republice. Literárními autory, kteří se hlouběji zabývají touto problematikou, jsou například: Jan Sochůrek, Michal Řeháček, Petr Prinz, Oldřich Matoušek, Jaroslav Hála, Slavomil Fischer, Vratislava Černíková. Z jejich publikací je jasně patrné, jak je velmi důležité u společensky nežádoucího chování rozpoznat jeho příčiny a následně stanovit a použít vhodné postupy a metody k dosažení změn v chování a myšlení lidí ve vězení.

1 Vazební věznice

Výkon vazby (VV) je předstupněm výkonu trestu odnětí svobody (VTOS). Činnost vazebních věznic řídí zákon č. 293/1993Sb., o výkonu vazby dále vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994Sb., kterou se vydává Řád výkonu vazby a vnitřní řády vazebních věznic.

Dle webových stránek Vězeňské služby České republiky je v České republice celkem 10 vazebních věznic, které se nacházejí ve městech: Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Liberec, Litoměřice, Praha Pankrác, Praha Ruzyně, Olomouc, Ostrava a Teplice. (Organizační struktura VS ČR, Vězeňská služba České republiky, online) Pro umístění člověka do VV, musí být splněny podmínky dané zákonem.

Podmínky pro vzetí do vazby

Člověk obecně může být vzat do vazby jen z důvodů stanovených v trestním řádu. Španková uvádí, kdy jsou podezřelé osoby umístěny do vazby a následně v odůvodněných případech přeřazeny do věznice. Do VV jsou umisťovány osoby, proti nimž bylo zahájeno trestní stíhání. To znamená obviněné osoby do prokázání viny a vynesení rozsudku soudem. Po vynesení pravomocného a vykonatelného rozsudku soudem je obviněný buď propuštěn na svobodu nebo přemístěn do VTOS a stává se z něho odsouzený. (Španková, 2013, s. 21) Důvody, které k vazebnímu uvěznění vedou, lze nalézt také v publikaci Fischera. Jedná se o případy, kdy je opodstatněná obava: že obviněný uprchne nebo se bude skrývat (zejména nemá-li trvalé bydliště nebo mu hrozí vysoký trest), že bude působit na svědky či spoluobviněné osoby, nebo jinak mařit průběh vyšetřování, že by svou trestnou činnost opakoval nebo svůj trestný čin dokonal. (Fischer, 2006, s. 88) Pokud nastane některá z těchto okolností, je nutné osobu neprodleně umístit do VV.

Jak uvádí Raszková a Hoferková, přijímání do vazby se provádí nepřetržitě. Oproti tomu nástupy do VTOS jsou možné pouze v přesně daný, vymezený čas. (Raszková, Hoferková, 2013, s. 77) Funkcí vazby je dle Hály zajistit, aby byl obviněný vždy k dispozici orgánům činným v trestním řízení. (Hála, 2005, s. 45) Následují formy vazby.

Jak uvádí Netík, VV má dvě formy, pevnou a volnou. **Pevná vazba** je forma výkonu zabezpečovacího opatření s uzavřenými celami po jednom až třech obviněných. Vycházky mají umožněny maximálně jednou denně ve vazebním koridoru. Tento typ vazby je v českých podmínkách většinou využíván. Druhá forma vazby je **vazba volná** (neboli vazba se zmírněným režimem). Tento typ omezuje pohyb obviněných pouze na prostor věznice. Cely jsou ložnicového typu a pohyb je víceméně volný. (Netík, 1997, s. 18)

Ve VV na člověka působí různé vlivy (omezení svobody, nedostatečný kontakt s blízkými, ...), se kterými se odsouzení musejí vyrovnávat. Psychika člověka je v této situaci velmi narušena.

Výkon vazby jako zátěžová situace

Obviněný ve vazbě ztrácí veškeré soukromí neustálou fyzickou blízkostí ostatních odsouzených. Vybavení vazební věznice je popsáno v publikaci Raszkové a Hoferkové. Každý obviněný má na cele lůžko, skříňku a židli. Dále je na cele stolek, světlo, umyvadlo s tekoucí vodou a sociální zařízení. (Raszková, Hoferková, 2013, s. 79) Nelze hovořit o uspokojování potřeb obviněných nebo dokonce o jejich seberealizaci. Fischer v tomto případě připouští, že u recidivistů může tyto potřeby nahrazovat pocit moci a nadvlády nad spoluvězni.

Dalším problémem ve věznicích je stálý hluk. Nelze předpokládat, že by se snad mohl stát kompenzací nedostatku vhodných komunikačních podnětů. Hluk může zvyšovat i agresivitu a podrážděnost obviněných. Jednoznačně negativním faktorem je i intenzita osvětlení. Tu Fischer popisuje jako nevyhovující. I přesto, že je vyžadována normou, není zvláště na celách naprosto dodržována. Nedostačivé osvětlení je příčinou zvětšené námahy na oči, jejímž důsledkem je svědění a pálení očí, bolesti hlavy a únava. Negativními podmínkami je i vlhkost, prašnost a celková kvalita ovzduší na celách. Ze zkušenosti z praxe, kterou jsem vykonávala ve Věznici Pardubice, jsou prostory ve věznicích nadbytečně vytápěny a málo větrány. Tím jsou prostory věznic více náchylné k životu různých mikroorganismů a vzniku plísní. Důležitá skutečnost pro život ve VV je rovněž i to, že více než 90 % vězňů jsou kuřáci. (Fischer, 2006, s. 52-54) Pokud svůj život travíme na svobodě, tyto negativní faktory můžeme snadno ovlivnit.

Například to, zda chceme být sami nebo v přítomnosti někoho dalšího. Zda chceme být ve městě, kde je hluk, nebo nám je příjemnější trávit čas v přírodě. Ve vazbě tyto možnosti volby nejsou možné. Postupně si tak vězni musejí zvyknout na všechny změněné podmínky. V tomto období pachatelé trestných činů procházejí třemi časovými úseky adaptace.

Etapy adaptace vymezuje Španková. **První etapa** je vymezená časem do 72 hodin, kdy je člověk eskortován do vazby. Obviněný v této fázi prožívá největší stres a celkovou psychickou zátěž. **Druhá etapa** je časově ohraničená obdobím 1-2 měsíců. Probíhá zde zhodnocení celého stavu, faktu, že je člověk uvězněný a začíná proces adaptace na toto prostředí. **Třetí etapa** nastává v situaci, kdy se již obviněný sžívá s celou atmosférou vazby, snaží si ji co nejvíce usnadnit. (Španková, 2013, s. 22) Obviněný pobývající ve vazbě je v zákonných případech převeden do VTOS (případně je z vazby propuštěn). Další kapitola tedy objasní problematiku VTOS.

2 Výkon trestu odnětí svobody

Pro účely VTOS jsou zřízeny věznic. Činnost věznic upravuje zákon č. 169/1999Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, dále vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody a vnitřní řády jednotlivých věznic.

Jak uvádějí webové stránky Vězeňské služby České republiky, v České republice je celkem 24 věznic, které se nacházejí ve městech: Bělušice, Břeclav, Heřmanice, Horní Slavkov, Jiřice, Karviná, Kuřim, Kynšperk nad Ohří, Mírov, Nové sedlo, Odolov, Oráčov, Ostrov, Pardubice, Plzeň, Příbram, Rapotice, Rýnovice, Stráž pod Ralskem, Světlá nad Sázavou, Valdice, Vinařice, Všehrady, Znojmo. (Organizační struktura VS ČR, Vězeňská služba České republiky, online)

2.1 Základní právní normy a humanizace VTOS

Základní právní normy jsou ustanoveny v trestním zákoníku (zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník) a trestním řádu (zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním). Tyto dva dokumenty obsahují výchozí právní ustanovení ve věci VTOS. Podrobnější úpravu podmínek ve VTOS lze nalézt v následujících materiálech:

- pro mladistvé v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže,
- v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody,
- ve vyhlášce č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

V trestních předpisech můžeme vyhledat také např. nařízení vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody atp. .

Neméně cenným zdrojem, který upravuje VTOS, jsou Evropská vězeňská pravidla. **Evropská vězeňská pravidla** jsou přepracovanou evropskou verzí Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni a mají následující podobu. V první části jsou uvedeny základní principy, jak zacházet s odsouzenou

osobou. Musí se respektovat lidská práva všech, pravidla se aplikují nestranně, musí být vyzdvihovány pozitivní aspekty působení. Výkon trestu musí být realizován tak, aby se reintegrace odsouzených povedla v co nejvíce případech. Je nutné podporovat spolupráci s externími sociálními službami a následnou postpenitenciární péči. Věznice a pracovníci v nich musí být pravidelně kontrolováni. Tato pravidla musí být přístupná veškerému personálu a všem vězňům. (Evropská vězeňská pravidla, Vězeňská služba České republiky, online) Jak uvádí Černíková, tato pravidla mají sloužit jako návod, povzbuzení a směrnice těm, kteří jsou činní na všech úrovních vězeňské správy. (Černíková, 2008, s. 54) Dle těchto základních právních norem a pravidel se musí řídit veškerý průběh VTOS.

Humanizace výkonu trestu

Nejzávažnějším trestem, který mohl být v naší zemi dříve ukládán, se stal trest smrti. Hála uvádí informaci, že u nás byl trest smrti zrušen novelou zákona z roku 1990. Nyní zde tedy tvoří nejvážnější vyrovnávací funkci trest odnětí svobody (lze uložit i trest doživotí, je tu ale stále možnost požádat o podmíněné propuštění). Společnost se domnívá, že neumožnit uvedenou šanci odsouzenému by se rovnalo psychosociální popravě člověka. (Hála, 2005, s. 41) O humanizaci trestu se zmiňuje i Fischer. Humanizace VTOS je dle něho jedním ze stěžejních bodů českého penitenciárního procesu. Je nasnadě se ale ptát, do jaké míry lze v humanizaci dojít, aby ještě trest zůstal trestem. Humanizace trestu nemůže snižovat účinnost trestu, trest musí stále být určitou mírou újmy pro odsouzené. (Fischer, 2006, s. 83) Celý systém Vězeňství by tedy měl být chápán podle Černíkové jako systém sociálních služeb, orientovaných na změnu chování vězňů v žádoucím prosociálním směru, který je předpokladem pro reintegraci pachatele do společnosti. (Černíková, 2008, s. 70) Je nasnadě volit takové tresty, aby pomohly společnosti a zároveň pachateli v jeho nápravě.

Při VTOS mají odsouzení právo na návštěvu (§19) v délce tří hodin během jednoho kalendářního měsíce. Balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby (§24) o hmotnosti maximálně pěti kilogramů může přijmout odsouzený jednou za šest měsíců. Pokud odsouzený plní své povinnosti, může mu být vychovatelem udělena odměna stanovená v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody. Odměnou se myslí „pochvala, mimořádné zvýšení doby trvání návštěv

během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin, povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět, zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců, věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1 000 Kč, rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce, povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení (PZ), přerušování výkonu trestu“ (§45 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody). Naopak v případě, že odsouzený ve výkonu trestu nekoná to, co by měl, porušuje opakovaně povinnosti, pak mu může být uložen kázeňský trest dle §46 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

2.2 Účel a funkce trestu odnětí svobody

Hlavním posláním výkonu trestu (ve smyslu trestu) je dle Špankové správná resocializace odsouzených, což také ve velké míře zahrnuje ochranu společnosti od nebezpečných lidí. (Španková, 2013, s. 56) Samotný pojem trest definuje Černíková jako „opatření státního donucení, ukládané jménem státu k tomu povolánými soudy v trestním řízení, jímž se působí určitá újma za spáchaný trestný čin jeho pachateli, a které vyslovuje společenské odsouzení trestného činu a jeho pachatele.“ (Černíková, 2008, s. 24) V publikaci Fischera (2006) najdeme pojem trest také, ale z pohledu poněkud jiného.

Fischer tak vzpomíná na starověkou společnost, kdy trest měl za úkol přinášet podstatnou újmu pachateli na životě, zdraví, majetku či cti. Dnes je trest spojen mimo jiné i se snahou o pozitivní změnu pachatele trestného činu a o jeho napravení. Tato změna by měla spočívat zejména v projevení lítosti nad spáchaným činem, což se odráží v pojmu „paenitentia“. (Fischer, 2006, s. 81)

„**Účelem výkonu trestu odnětí svobody** je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páčání trestné činnosti.“ (§1 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody) Je důležité rozlišovat také funkce trestu.

Funkce trestu je buď vyrovnávací, nebo regulativní. Hála vysvětluje tyto dvě funkce trestu následovně. **Vyrovňovací** funkce trestu sleduje cíl vyrovnat se s realitou spáchaného trestného činu. Jedná se o vyrovnání se oběti s trestným činem. Cílem je eliminace negativních emocí poškozených (pozůstalých) například formou náhrady škody. Velmi preferovaný je způsob narovnání mezi pachatelem a obětí, což je dále vysvětleno v rámci podkapitoly Probační a mediační služba (PMS) jako činnost mediace.

Oproti tomu funkce trestu **regulativní** má za cíl spíše chránit společnost před zločinem. Trest pomáhá trestnou činnost regulovat, snižovat a měnit chování pachatele v pozitivním smyslu. Dále je možno rozlišit dle Hály tři způsoby naplňování regulativní funkce trestu. Prvním způsobem je **izolace**, což znamená znemožnění páchaní další trestné činnosti. **Odstrašování** má hlavní tezi, kdy vzorec zločin → trest by měl působit odstrašující budoucností pro celou společnost. **Úsilí o změny chování, osobnosti provinilce** je založeno na správném využití pobytu ve vězení k působení na chování odsouzeného. (Hála, 2005, s. 40-44) Po seznámení se s účelem a funkcí VTOS nyní nastíníme, kdo do výkonu trestu dle platné legislativy patří.

2.3 Nastoupení do VTOS a těžké situace po uvěznění

Do VTOS jsou umístováni pachatelé, kteří spáchali trestný čin. Definice trestného činu dle trestního zákoníku zní: „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“ (§13 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) Do VTOS může být odsouzený přijat pouze na základě těch skutečností, o kterých se zmiňuje Černíková. „Na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu odnětí svobody. Dále podle vydané výzvy soudu k nastoupení do VTOS anebo příkazu soudu k dodání odsouzeného do VTOS (pokud se jedná o prodloužení nastoupení do VTOS z civilního života).“ (Černíková, 2008, s. 96) Pokud se nějaká z těchto skutečností naplní, nastane den, kdy odsouzený musí nastoupit do VTOS.

Odsouzený se dostaví na vrátnici jemu určené věznice. Další úkony popisuje Černíková. Nejprve se provede kontrola totožnosti, osobní prohlídka a potřebná hygienická opatření. Odsouzený je poučen o svých právech

a povinnostech a také s řádem dané věznice. Uvedená poučení odsouzený podepíše a tím stvrzuje svůj souhlas s výše popsáním. (Černíková, 2008, s. 96-97) Je jasně stanoveno, které osobní věci si odsouzený může nechat u sebe. Vše ostatní, co má s sebou, je uloženo do skladu osobních věcí. Ve skladu má každý odsouzený své ramínko s civilním oblečením nadepsané osobním identifikačním kódem.

Odsouzený je soudem zařazen do věznice určitého typu. Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení, zajištění bezpečnosti a způsobu uplatňování PZ do čtyř základních typů. Jak uvádí Řeháček: **s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou**. Vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní oddělení věznic pro: mladistvé, matky s dětmi, odsouzené s doživotními tresty atd. (Řeháček, 2007, s. 8-9) Diferenciace odsouzených ve VTOS stanovuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, konkrétně §7. V jedné věznici může být zřízeno několik typů či specializovaných oddělení.

Například Věznice Pardubice je věznice typu s dozorem a ostrahou. Navíc je profilace věznice rozšířena o specifickou skupinu odsouzených mladistvých a trvale pracovně nezařaditelných. Sochůrek poukazuje na skutečnost, že jednotlivé typy věznic se liší stavebně-technickým zabezpečením, jako jsou zdi, ploty, signalizace apod. Dále se liší i systémem dozoru nad pohybem vězňů. (Sochůrek, 2007a, s. 38) Po nástupu do VTOS se odsouzený nějakou dobu aklimatizuje. Jaké změny u něho probíhají, popisuje následující text.

Těžké situace po uvěznění – obranné mechanismy

Odsouzený se snaží prostředí výkonu trestu přizpůsobit, ať už je to z důvodu získávání různých výhod, ve snaze uchránit si svůj vlastní svět, bagatelizovat skutečnost nebo zajistit si co největší pohodlí.

Reakce na obvinění a odsouzení jsou dle Fischera následovné. **Oprávnění** - delikvent si sám o sobě myslí, že je tak výjimečný, až pro něho odpadá povinnost dodržovat práva a povinnosti dané právem. **Orientace na moc** - vězni jsou velmi silně orientováni na pocit moci, proto se snaží toho dosáhnout prostřednictvím ovládnutí druhých. **Superoptimismus** - delikventi mají velkou sebedůvěru, věří ve svou nepremožitelnost a nezranitelnost. **Kognitivní indolence** - u těchto jedinců převládá jednoduchý vzorec: získat bohatství a hlavně rychle.

Blokování - nejčastěji za požití alkoholu nebo drog delikventovi mizí zábrany konat trestnou činnost. **Zmírňování** - toto chování lze zařadit do kategorie obranných mechanismů. **Sentimentalita** - delikvent sám sebe klame o skutečnosti spáchaného trestného činu. Vytváří si svoji představu, aby uvěřil, že je v podstatě dobrý. **Diskontinuita** - proces diskontinuity probíhá snáze a rychleji v podmínkách stresu, úlohu spouštěče hrají pocity ukřivdění a zlosti. (Fischer, 2006, s. 82) U odsouzených se mohou objevit i psychické poruchy.

Netík uvádí nejčtenější psychické poruchy, které lze u kriminální populace nalézt. Jsou jimi: asociální porucha osobnosti, abúzus alkoholu a jiných návykových látek, poruchy intelektu, neurotické rysy, organické postižení centrální nervové soustavy a sexuální deviace. (Netík, 1997, s. 68) Je pouze na odsouzeném, jak se přizpůsobí prostředí vězení, jakou cestu si zvolí. Pokud se bude chovat podle pravidel, má možnost opustit zdi věznice dříve, než mu bylo původně stanoveno rozhodnutím soudu.

Naděje o dřívější opuštění věznice je uskutečnitelná pouze způsobem podmíněného propuštění (pokud nebudeme hovořit o dočasném opuštění např. v rámci přerušování výkonu trestu). Jak uvádí Řeháček, odsouzený má právo po polovině vykonaného trestu (pro trestné činy uvedené v §62 trestního zákona platí 2/3, u doživotí po 20 letech) zažádat o podmíněné propuštění. (Řeháček, 2007, s. 10) V průběhu VTOS je nutné na vězně pozitivně působit, zachovávat jejich práva atd. Řeháček ve svém příspěvku na konferenci nastínil, jak by se mělo zacházet s odsouzenými ve výkonu trestu. V základě se s nimi musí jednat tak, aby nebylo ohroženo jejich zdraví, a pokud to doba VTOS umožní, podporovaly a rozvíjely se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou při návratu do společnosti a umožní jim vést po propuštění soběstačný život především v souladu se zákonem. (Řeháček, 2007, s. 7) Ve věznicích řeší odsouzení různé konflikty a problémy.

Problémy Matoušek rozděluje do dvou skupin. První skupinou jsou problémy, které vznikly již před nástupem klienta do VTOS (do VV), tedy **problémy vnesené**, např. problém s bydlením. Za druhé to jsou problémy, které vznikly až po nástupu klienta do VTOS (do VV), tedy **problémy vzniklé**. Týkají se otázek vztahových a s těmi spojené otázky komunikace. (Matoušek, 2007, s. 15-16) Nastalé těžké situace ve vězení dále rozvíjí Fischer.

Fischer poukazuje na to, že po uvěznění jedinec ztrácí dvě základní opory. Jsou to: rodina a další sociální kontakty a vztahy (více než 50 % prvotrestaných a 70 % vícetrestaných toto zázemí nemá), zaměstnání, pracovní návyky a dovednosti (nezaměstnanost je často jedna z příčin následné delikvence; Fischer, 2006, s. 63-64). Zaměstnanci věznic se s odsouzenými vždy snaží vyřešit jejich nastalou situaci. Nikdy se ale nesmí opomenout účel výkonu trestu. Pomoc odsouzeným a jejich náprava musí zůstat v rovnováze. Člověk, který se ocitl v nepříjemné situaci, většinou využívá některého z obranných mechanismů.

Obranné mechanismy si odsouzení osvojují v procesu adaptace na nové prostředí. Fischer uvádí nejčastější obranné mechanismy v situaci naplňování trestu. Jsou to různé formy racionalizace konkrétního deliktu pro pochopení chování z pohledu společnosti. Dále je to potlačování a vytěšňování negativních pocitů a zážitků, kdy kromě snížení jejich intenzity může dojít až ke zkreslení skutečnosti a přesvědčení, že nová verze je pravdivá. (Fischer, 2006, s. 50) Obranným mechanismem může být i níže popsaná agrese a různé formy jejího projevu.

Ve věznicích se vyskytuje zcela určitě agrese a agresivní formy obranných mechanismů. Jejich nejčastější projevy uvádí a rozděluje Fischer jako chování heteroagresivní a autoagresivní. **Agrese orientovaná na okolí** - tedy agrese vůči personálu, vůči spoluvězňům a šikanování (nezbytné odlišit motivaci). **Agrese orientovaná vůči sobě** pak zahrnuje: projevy sebepoškozování, suicidální jednání a soustavné odmítání stravy – volní odmítání stravy/hladovka. (Fischer, 2006, s. 60-62) Důvody relativně častého výskytu různých forem agresivního chování v podmínkách vězení popisuje Sochůrek jako: kumulace problémových osob, větší počet osob v malém prostoru, dlouhodobý pobyt se stejnými lidmi, hierarchie ve vězení, ztráta soukromí a intimity. (Sochůrek, 2007b, s. 23) Člověk si musí na pobyt ve vězení zvyknout. Je to velká a po všech stránkách velmi náročná změna zejména pro vězně, kteří tuto situaci zažívají poprvé.

Prizonizace, jak uvádí Balcarová, je jedním z doprovodných faktorů pobytu ve VTOS (či dlouhodobého pobytu ve VV). Člověk musí velmi rychle pochopit a osvojit si hodnoty a normy odlišující se od vnějšího světa. Český překlad prizonizace by mohl znít jako povězenštění. (Balcarová, 2007, s. 26) Dle Sochůrka má prizonizace dvě složky. Jsou jimi institucionalizace a ideologizace.

Institucionalizace je výsledek adaptace na přísně a vysoce organizovaný život ve vězení. Druhou složkou je **ideologizace**, což je popisováno jako proces přizpůsobování se normám, hodnotám, názorům a postojům vězeňské subkultury. (Sochůrek, 2007b, s. 11-12) Tato adaptační technika - přizpůsobení se, znamená obrovskou potíže při návratu do společnosti. „Pojem prizonizace uvedl do literatury Clemmer na základě jeho studií mužské vězeňské subkultury v třicátých letech minulého století.“ (Fischer, 2006, s. 65) Dalo by se říci vlastními slovy, že prizonizace je proces přeměny svobodného člověka ve vězně. Na samý konec této kapitoly zde jsou předestřeny statistické údaje z oblasti vězeňství.

2.4 Statistické údaje o výkonu trestu odnětí svobody

Uvedené statistické údaje jsou převzaty z webových stránek Vězeňské služby České republiky ke dni 24. 02. 2016. K uvedenému datu je v České republice vězněno celkem 21 413 osob. Jedná se o 1 948 obviněných a 19 406 osob vykonávajících nepodmíněný trest odnětí svobody. Vězněných mužů je 19 926, žen 1 487. Mladistvých vykonávajících nepodmíněný trest odnětí svobody je 59. V jednotlivých typech věznic jsou počty dospělých odsouzených následující:

- ve věznici s dohledem 525 osob,
- ve věznici s dozorem 8 091 osob,
- ve věznici s ostrahou 9 652 osob,
- ve věznici se zvýšenou ostrahou 1 050 osob.

Využitelnost ubytovacích kapacit ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky je 102,98 %. (Týdenní statistické hlášení - 24. 2. 2016, Vězeňská služba České republiky, online) Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2014 uvádí, že v roce 2014 byl průměrný denní náklad na jednoho vězně 954 Kč. Zhruba 28 620 Kč měsíčně a 343 440 Kč ročně stojí stát jeden vězeň. (Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2014, Vězeňská služba České republiky, s. 3, online) Oproti tomu člověk na svobodě nestojí nic, postará se o sebe sám a ještě přidá nemálo do „společné kasy“. Po uvedení těchto údajů vyvstává otázka, zda je lepší lidi, kteří spáchali méně závažný trestný čin, zavírat do vězení nebo je pouze omezit na svobodě formou alternativních trestů. Statě zabývající se alternativními tresty a především činností PMS v práci naleznete dále.

3 Vězeňská služba ČR

Vězeňská služba České republiky (VS ČR) byla založena 1. ledna 1993, kdy nabyl účinnost zákon č. 555/1992Sb., o Vězeňské službě a justiční strážích České republiky. Dle Hály tak zanikl dřívější Sbor nápravné výchovy a byla konstituována VS ČR. (Hála, 2005, s. 51) Zde je uvedeno několik obecných informací pro rozšíření znalostí o VS ČR a hlavně seznámení se s náplní práce této organizace.

Obecné informace o VSČR

Vězeňská služba se řídí již zmíněným zákonem a je podřízena Ministerstvu spravedlnosti České republiky. Dle zákona o Vězeňské službě a justiční strážích České republiky Vězeňská služba zajišťuje VV, výkon zabezpečovací detence a VTOS. Dále ochranu pořádku a bezpečnosti v místech soudů a správu soudů. Také má na starost zabezpečení pořádku a bezpečnosti při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. (zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážích České republiky) Povinnosti příslušníků VSČR jsou velmi rozsáhlé. Níže jsou uvedeny údaje ze statistických ročenek o příslušnících VSČR.

Jestliže nahlédneme do Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky 2014, zjistíme, že vzdělanostní rozvrstvení zaměstnanců VS ČR je příznivé. Nejpočetnější skupinou jsou zaměstnanci s dosaženým středním vzděláním 72,64 %. Základní vzdělání má 0,15 % zaměstnanců a střední vzdělání bez maturity 3,27 %. Největší podíl zastupuje střední vzdělání s maturitou 67,53 %. Počet vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců je v bakalářském studijním programu 10,56 % a magisterském studijním programu 16,65 %. (Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014, Vězeňská služba České republiky, online) Noví zaměstnanci VS ČR ihned vstupují do systému celoživotního vzdělávání soustředěného kolem Akademie Vězeňské služby (dříve Institut vzdělávání Vězeňské služby České republiky). Zaměstnanci VS ČR by měli být především psychicky odolní. Nesmí se nechat vyprovokovat odsouzenými, kteří se o to nezřídka pokoušejí. Jakým způsobem se mají chovat zaměstnanci VS ČR (obzvláště dozorcí) k odsouzeným, je uvedeno v následujícím textu.

Zásady bezpečného, humánního a účinného zacházení dozorců (i dalších vězeňských profesí) s odsouzenými uvádí Hála ve své publikaci Úvod do teorie a praxe vězeňství. Např. „Být nekompromisní a důslední při vyžadování plnění povinností. Trpělivě vězně vyslechnout, jeho oprávněné nároky a požadavky plně a v co nejkratším čase uspokojit. Jednat s každým vězněm vždy korektně. Nikdy neponižovat a nezesměšňovat vězně. Všem vězňům za všech okolností vykat. Slíbit vězni jen to, co sám chci, mohu a smím splnit. Slíbené vždy realizovat. Nevést v prostorách, kde jsou vězni, žádné zbytečné hovory o jakýchkoliv osobních záležitostech. Nekompromitovat kolegu. S mentálně retardovanými vězni jednat jako s ostatními.“ (Hála, 2005, s. 55-56) VS ČR se dělí na jednotlivé podskupiny zaměstnanců.

Členění VSČR dle úkolů a organizační jednotky VSČR

Řeháček uvádí dělení VS ČR z hlediska obsahu úkolů. Složkami jsou: vězeňská stráž, justiční stráž a správní služba. Vězeňská stráž a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru. **Vězeňská stráž** předvádí a eskortuje obviněné nebo odsouzené osoby. Střeží vazební věznice, věznice a věznice pro výkon trestu. Zajišťuje pořádek a kázeň. **Justiční stráž** zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a Ministerstva spravedlnosti. **Správní služba** rozhoduje ve správním řízení, zabezpečuje organizační, ekonomickou a výchovnou činnost. Součástí je i zdravotnická služba. (Řeháček, 2007, s. 8) Po tomto členění VS ČR dle obsahu úkolů následuje dělení na jednotlivé organizační jednotky.

Organizační jednotky Vězeňské služby České republiky jsou rozděleny dle Zákona o Vězeňské službě a justiční stráži na generální ředitelství, vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence, Střední odborné učiliště a Akademii Vězeňské služby. Dle výše uvedeného zákona generální ředitelství zabezpečuje plnění společných úkolů ostatních organizačních jednotek, které řídí a zároveň kontroluje. V čele vazebních věznic, věznic, ústavů pro výkon zabezpečovací detence, Středního odborného učiliště a Akademie Vězeňské služby stojí ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel. (§1 odst. 4 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky) Po úvodních kapitolách, které měly čtenáře uvést do problematiky vězeňství, následují hlavní kapitoly této práce.

4 Výstupní oddělení

Podoba a účel výstupního oddělení jsou definovány v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody: „Ve věznicích lze zřídít výstupní oddělení, do nichž se přiměřenou dobu před očekávaným skončením výkonu trestu zpravidla zařazují odsouzení, kterým byl uložen trest na dobu delší než 3 roky, a odsouzení, jimž je třeba pomáhat při vytváření příznivých podmínek pro soběstačný život v souladu se zákonem.“ (§ 74 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody)

4.1 Obecné informace o výstupním oddělení

Nejprve si představme, jak výstupní oddělení vypadá. Ložnice, kde na jednoho odsouzeného musí připadnout alespoň 6 m², jsou podle vnitřního nařízení věznic vybaveny standardně, jako ubytování v ubytovacích zařízeních městských nebo soukromých institucích (sociální zařízení, postel s povlečením, židle, stůl, skříňka atd.). Vybavení, zejména prostředky a přístroje pro úklid, přípravu stravy, praní a žehlení osobního prádla, odpovídá potřebě podle druhu každodenních sebeobslužných činností. Výstupní oddělení tvoří ložnice, kulturní místnost, kuchyňka (prostor pro kulturní stolování), sociální zařízení a vymezený prostor pro kuřáky. V neposlední řadě se zde nacházejí prostory pro praní, žehlení a sušení prádla. Otázkou je, kdo se do výstupního oddělení může dostat? Kdo může být na toto specifické a specializované oddělení zařazen?

Dle vnitřního nařízení věznic se do výstupního oddělení mohou dostat odsouzení, kteří splní jednu z těchto podmínek předpokládaného skončení výkonu trestu (6 měsíců před): uplynutí doby trestu, podmíněné propuštění, propuštění nařízené státním zástupcem při výkonu dozoru nad výkonem trestu, udělení milosti nebo amnestie. Z výše zmiňovaného nařízení je také jednoznačně určen **účel výstupního oddělení**, jako pomoc odsouzeným před očekávaným skončením výkonu trestu při vytváření příznivých podmínek pro soběstačný způsob života a minimalizace možných rizik recidivy. Smyslem pobytu je posoudit předpoklady, s jakými se odsouzený bude vracet do života na svobodě a případně učinit potřebná opatření zasahující do postpenitenciární oblasti. (Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 68/2013, 2015, s. 1-2) Výstupní oddělení někteří autoři také nazývají předpropouštěcí fází.

Takovým autorem je například Hála, který **předpropouštěcí fázi** definuje jako dobu posledních šesti měsíců (minimálně pak tří měsíců) před skončením VTOS. Vybraní jedinci jsou v tuto dobu přeřazeni na specializovaná oddělení, kde se zabývají přípravou na brzké propuštění z VTOS (jakási deprizonizace). Zde se jedinci poskytují informace o změnách venku, prakticky se zde pracuje na doplnění životně důležitých dovedností (samoobslužných činností). Může probíhat osobní návštěva odsouzeného na nejbližším úřadu práce s cílem prakticky si nacvičit budoucí jednání v této instituci. (Hála, 2005, s. 164-165). Mimo pracovníky vězení s odsouzenými pracují i různé neziskové organizace, spolky, nadace atd.

Jak uvádí Španková, spolupráce je většinou uskutečňována mezi odsouzeným a státními orgány, občanskými sdruženími, náboženskými sdruženími a nadacemi. (Španková, 2013, s. 41) Ve výstupním oddělení se podílí na práci s odsouzeným i pracovník PMS. Matoušek uvádí, že zaměstnanec PMS připravuje kupříkladu podklady pro možnost podmíněného propuštění odsouzeného s dohledem formou individuálních konzultací s odsouzeným, formou konzultací s jeho sociálním okolím a s pracovníky věznice. Dohled vykonávaný úředníkem PMS v rámci podmíněného propuštění by měl plynule navazovat na program zacházení z vězení. Pracovník PMS má v této situaci za úkol zpracovat stanovisko o aktuální situaci klienta a o jeho připravenosti na návrat do občanského života. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010, s. 296) Co nastane, pokud odsouzený nebyl před koncem svého trestu zařazen do výstupního oddělení?

Řeháček uvádí, že odsouzeným neumístěným do výstupního oddělení je nejméně tři měsíce před koncem VTOS alespoň aktualizován PZ se zaměřením se na přípravu situací po propuštění. Aktualizace spočívá v řešení individuálních potřeb a problémů odsouzených, jako je zařizování ubytování, dokladů a práce. (Řeháček, 2007, s. 11)

Výstupní oddělení samozřejmě fungují nejen u nás, ale i v cizině. V realizaci programů a celého výstupního oddělení si můžeme brát inspiraci například ze sousedního Rakouska, jak uvádí Balcarová. V Rakousku fungují výstupní oddělení tak, že dle délky pobytu ve vězení musí člověk strávit adekvátně dlouhou dobu právě zde, v polootevřených a otevřených odděleních.

Smyslem je nejen vykonávat činnost samoobslužnou uvnitř věznice, ale také znovu se učit např. nové názvosloví úřadů, komunikaci s úřady a používat městskou hromadnou dopravu včetně nákupu jízdenek. Musí se naučit používat daná platidla, pohybovat se na ulicích a silnicích, nakupovat v supermarketech. (Balcarová, 2007, s. 27) Po následujícím srovnání českých a slovenských výstupních oddělení, o kterých píše Španková, se ukazují pouze drobné rozdíly.

V každém ústavu (v každé věznici) se zřizuje výstupní oddíl ve všech stupních střežení (ve všech typech věznic), ubytovací kapacita oddílu je zpravidla deset odsouzených (v českých věznicích to bývá větší počet odsouzených), výstupní oddíl (oddělení) musí být umístěn mimo ostatní ubytovací prostory ústavu, do výstupního oddílu (oddělení) se odsouzení umístí zpravidla 6 měsíců před propuštěním na svobodu, o umístění odsouzeného do výstupního oddílu (oddělení) rozhoduje ředitel ústavu na návrh pedagoga, ve výstupním oddíle (oddělení) se pro odsouzené zřizují prostory pro samoobslužné činnosti, přípravu jídla, stolování, praní, sušení a žehlení oděvu, ubytování se většinou provádí ve dvoumístných až čtyřmístných ložnicích (v českých věznicích se většinou jedná o ložnice o více lůžkách), odsouzený má povinnost se aktivně podílet na PZ. (Španková, 2013, s. 101) Po nastínění obecných informací o výstupním oddělení postoupíme na další podkapitolu, a to o pracovních výstupního oddělení.

4.2 Pracovníci výstupního oddělení

Podkapitola začíná popisem profesí a úkolů jednotlivých zaměstnanců výstupního oddělení.

Vychovatel má většinou kancelář přímo na jednom patře s vězni. Mezi vězněm a vychovatelem jsou dveře a zpravidla i katr (mříž). Pokud si vězeň žádá promluvit s vychovatelem, zaklepe na dveře a vychovatel ho vpustí dovnitř a vyslechne si jeho žádost. Hála uvádí zcela jasné vymezení práce vychovatele ve VTOS. Vychovatel spolu s psychologem vedou odsouzeného k myšlence přijetí viny a odpovědnosti za své předešlé jednání (za spáchání trestného činu). Motivuje odsouzené ke změně dosavadního životního stylu, učí je lépe jednat s lidmi a zvládat náročné životní situace. Organizuje vše tak, aby každý odsouzený mohl plnit svůj, na míru pro něho vytvořený PZ. Vychovatel má pravomoc využívat při zacházení s odsouzenými též odměn a kázeňských trestů.

(Hála, 2005, s. 60) Fischer uvádí, že při udělování odměn a ukládání trestů musí být respektovány pedagogické zásady. Zejména se jedná o zásady individualizace, přiměřenosti, stupňování, důslednosti a spravedlnosti. Například prvověznění na první místo dávají zvýšení kapesného. Vícekrát věznění jedinci preferují odměnu ve formě opuštění věznice v souvislosti s PZ. (Fischer, 2006, s. 101) Vychovatel je členem týmu, kdy jeho úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, reedukaci, což uvádí Sochůrek ve své publikaci Kapitoly z penologie II. Práce vychovatele zahrnuje i realizaci protidrogové prevence. Vychovatel – terapeut je odborný zaměstnanec, který realizuje individuální a skupinové terapie. (Sochůrek, 2007a, s. 16-17) Dalším zaměstnancem výstupního oddělení je sociální pracovník.

Sociální pracovník zastává velmi důležitou roli ve vztahu k vězni. Tuto skutečnost jsem si mohla ověřit při vykonávání své praxe ve Věznici Pardubice. Jedna z náplní jeho práce je zajištění platných osobních dokladů, na které jsou každoročně přidělovány finanční prostředky. Z těchto peněz se hradí správní poplatky pro zhotovení nových občanských průkazů a pořízení fotografií na tyto dokumenty. Takto je postupováno v případech, kdy se odsouzený nachází ve finanční tísní. Solventní odsouzení si poplatky hradí sami. Všem odsouzeným bez dokladů se občanské průkazy vyřizují před koncem trestu a ostatním odsouzeným průběžně na jejich žádost, při skončení platnosti dokladu nebo změně jména, stavu atd. Jak uvádí Hála, sociální pracovnice poskytuje odsouzeným i sociálně právní informace a poradenství. Sociální pracovnice spolupracuje s pracovníky PMS, obecním a městským úřadem, úřadem práce, azylovými domy a s charitami. Cílem sociální práce ve vězení je, aby každý, kdo je propuštěn z VV nebo z VTOS, odcházel s platným občanským průkazem, měl zajištěnou práci a bydlení. (Hála, 2005, s. 61) Všichni pracovníci výstupního oddělení spolu působí v kooperaci.

Speciální pedagog je dle Sochůrka odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje odbornou úroveň realizace PZ. Zodpovídá za skladbu a obsah jednotlivých aktivit PZ. Dále provádí výběr odsouzených k zařazení do práce, poskytuje poradenskou pedagogickou pomoc, podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušování výkonu trestu, povolení volného pohybu mimo věznici atd. .

Psycholog je odborný zaměstnanec, který garantuje odpovídající psychologickou činnost a stejně jako speciální pedagog zodpovídá za odbornou úroveň realizace PZ. Zpracovává také psychologická posouzení v rámci komplexní zprávy, včetně doporučení pro PZ. Provádí psychologickou diagnostiku vězňů. Psychologové ve vězení často řeší psychické stavy odsouzených vyplývající z krize z uvěznění. Mezi odborné zaměstnance výstupního oddělení patří ještě pedagog volného času a duchovní (uvedené funkce nejsou ve všech věznicích zřízeny).

Pedagog volného času realizuje individuální a skupinové, zájmové, sebeobslužné a terapeutické činnosti s odsouzenými. Zejména pak rukodělné, sportovní a kulturní. A nakonec **duchovní** jsou ve věznicích vnímáni jako garanti dodržování lidských práv a humánního zacházení s odsouzenými. Při zpovědích samozřejmě platí pravidlo zachování zpovědního tajemství, řídí se ale zvláštními ustanoveními a sami duchovní vědí, jak se v dané situaci (pokud se něco závažného a důležitého dozví) zachovat tak, aby jej neporušili. (Sochůrek, 2007a, s. 12-19) V řadě věznic pracuje s odsouzenými na výstupních odděleních i **vychovatel terapeut**, který se může podílet na speciálně výchovných aktivitách, jako je například komunitní setkávání odsouzených. V této podkapitole byli popsáni jednotliví zaměstnanci, kteří pracují na výstupním oddělení. V následující podkapitole je podrobně rozebrán PZ.

4.3 Program zacházení

PZ vypracovávají pracovníci věznice pro každého odsouzeného individuálně hned na začátku po nastoupení do VTOS. Řeháček uvedl, že PZ je základní formou cílevědomého a propojeného působení na odsouzené. Program není nutno zpracovávat pouze v případech, kdy má odsouzený vykonat trest nebo jeho zbytek v délce nepřesahující tři měsíce. (Řeháček, 2007, s. 9) Celistvá definice PZ tedy zní.

„Pojem **zacházení** je definován jako soubor aktivit vězeňských pracovníků aplikovaný s cílem motivovat vězně (poskytovat mu společensky hodnotné a osobně přitažlivé výzvy) k práci na sobě samém a tím pomáhat zvyšovat jeho šance na život v zákonnosti po propuštění z vězení a na reintegraci do demokratické společnosti.“ (Hála, 2005, s. 44-45) Rozhodujícími pro resocializaci a úspěšnou reintegraci se dle Netíka jeví postoje odsouzeného k sobě

samému, postoj k trestnému činu, pocity viny a motivace ke změně. (Netík, 1997, s. 110) Dle Raszkové a Hoferkové je zacházení s odsouzenými podmíněno faktory, jako je prostředí věznice, personál, dostatečné materiální a finanční zázemí, osobnost odsouzeného, předchozí trestná minulost, sociální zázemí a přístup odsouzeného k možné nápravě. (Raszková, Hoferková, 2014, s. 12) Pro účinné zacházení s odsouzenými je kvalitní příprava ze strany zaměstnanců nezbytností.

Je nutné si zmapovat výchozí podmínky vězně. Duševní stav, vztahy s rodinou, celkový stav, v jakém se odsouzený nachází v době svého nástupu do VTOS. Shromážděný výchozí materiál, ze kterého je tvořen PZ, musí obsahovat předem dané údaje o pachateli trestného činu. Údaji podle Hály jsou: základní data o vězněné osobě, o trestném činu, který způsobil a trestu, který byl následně uložen. Také záznam o případné recidivě. Dále se shromažďují lékařské zprávy se záznamem případných omezení a rizik, sociální anamnéza a psychologická charakteristika odsouzeného včetně jeho postojů ke spáchanému trestnému činu a uloženému trestu. Je důležité poznamenat i rizika a obtíže, které by mohly bránit v budoucí reintegraci. (Hála, 2005, s. 122) Z výše uvedeného tedy vyplývá, že na zpracování a výběru jednotlivých aktivit do PZ se podílí lékař, psycholog, speciální pedagog a sociální pracovník. Po shromáždění všech materiálů je zapotřebí konkrétně formulovat cíl působení, zvolit metody zacházení a způsob hodnocení.

V minulém roce byl novelizován řád výkonu trestu (§ 36), který nově zavedl **pět základních variant programu zacházení**: program minimálního zacházení (pracovní a zájmové aktivity), program standardního zacházení (pracovní a vzdělávací aktivity), program speciálního zacházení (vzdělávací a speciálně výchovné aktivity), výstupní program zacházení a program základního motivačního zacházení. Konkrétní program je odsouzenému stanoven na základě výpočtu dynamických faktorů a rizika z diagnostického programu SARPO (Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených). Dle Řeháčka pokud u odsouzených přichází v úvahu více variant aktivit, pak má vězeň možnost výběru. Zhodnocení naplnění cílů PZ každého jednotlivého vězně se koná v pravidelných intervalech, jak uvádí Řeháček, jednou za měsíc u mladistvých, dva měsíce ve věznicích s dohledem a dozorem a ve výstupních odděleních věznic s ostrahou

a se zvýšenou ostrahou, tři měsíce ve věznicích s ostrahou, šest měsíců ve věznicích se zvýšenou ostrahou. (Řeháček, 2007, s. 10) Aby byl PZ účinný, je důležité na něho navázat ihned další činností.

Řeháček v tomto kontextu zdůrazňuje, že nedílnou součástí na tomto procesu je spolupráce se všemi organizacemi a institucemi, které se na postpenitenciární péči podílejí, aby tato činnost byla co nejefektivnější a předchozí úsilí Vězeňské služby nebylo zbytečné. (Řeháček, 2007, s. 10) Neboli dle Černíkové zajistit kontinuitu procesu resocializace, penitenciární a postpenitenciární péče, což by znamenalo vytvoření žádoucího systému kontinuální sociální péče. (Černíková, 2008, s. 67) Bohužel ve vězeňských zařízeních se setkáváme s těžkostmi, které negativně působí na zamýšlené změny v oblasti účinného zacházení s odsouzenými. Jak uvádí Černíková, je to například negramotnost odsouzených, nízká sociální a kulturní úroveň většiny, druhý život odsouzených, nemotivovanost odsouzených ke změně, nadměrná institucionalizace, přílišná organizovanost života odsouzených a projevy psychopatologie. (Černíková, 2008, s. 66) Existují ale skupiny vězňů, které mají na reintegraci větší šanci.

Podle Netíka (1997, s. 48-49) mají šanci k úspěšné reintegraci a opuštění kriminální kariéry tyto skupiny odsouzených: mladí, prvověznění, bez poruch chování v anamnéze, po krátkodobém trestu, s dobrým sociálním zázemím (funkční rodinou), s pevnými a pozitivními pracovními návyky a dobře motivovaní. Program zacházení obecně již známe, a proto se přesuneme k podrobnějšímu popisu jednotlivých aktivit.

4.4 Aktivity programu zacházení

PZ se člení na jednotlivé aktivity. Jedná se o pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů. Při realizaci aktivit jsou používány metody a formy skupinového působení a individuální příprava. Velmi důležitým faktorem při všech aktivitách a snahách o resocializaci odsouzeného je délka výkonu trestu, motivace a také předešlá recidiva.

4.4.1 Pracovní aktivity

Některé pracovní aktivity jsou stanoveny v PZ. Dalším výběrem jsou pracovní aktivity, které jsou nabídnuty odsouzeným pro smysluplnou výplň času. Práce jako etopedický a výchovný prvek významně přispívá k napravení vzorců chování a k dosažení požadovaných změn v osobnostech delikventních jedinců. Pracovní činnost má pro vězněné osoby, jak uvádí Fischer, zejména význam v získání specifické pracovní dovednosti. Jedinec se učí pravidelnosti a vytváří si správné pracovní návyky. Díky finanční odměně za vykonanou práci může odsouzený splácet své dluhy, které již měl (vytvořil si trestnou činností) nebo mu vznikají v souvislosti s výlohami za soud či za uvěznění. (Fischer, 2006, s. 109)

Veřejnost mnohdy netuší, že odsouzený ve výkonu trestu má povinnost pracovat, pokud mu je práce nabídnuta (pokud je do zaměstnání zařazen). Povinnost pracovat se nevztahuje na odsouzené, kteří jsou starší 65 let, invalidní ve III. stupni nebo neschopní vykonávat kontinuálně zaměstnání ze zdravotních důvodů. Jak uvádí Fischer, pracovní aktivity PZ tvoří: zaměstnání (státní nebo soukromé subjekty), práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice a pracovní terapie. (Fischer, 2014, s. 204) Hála ve své publikaci uvádí, jaké položky se hradí z vydělaných peněz (z odměny): výživné pro děti odsouzeného, náklady na VTOS, náklady na předchozí VV, tzv. cizí pohledávky (náklady trestního řízení, dlužné výživné atd.) a kapesné. (Hála, 2005, s. 124) Už delší dobu je velký nedostatek pracovních míst pro vězněné osoby. Zaměstnanost vězňů v českých věznicích tak není nijak vysoká a cílem je dosažení alespoň 60% zaměstnanosti.

Z webových stránek Vězeňské služby České republiky víme, že například věznice Světlá nad Sázavou zaměstnává 70 % odsouzených žen. Pro firmu Lion Products pracuje v průměru 100 odsouzených na vnějším nestřeženém pracovišti v Humpolci. Odsouzené ženy balí u výrobních pásů cukrovinky. (České vězeňství 3/2015, s. 11, Vězeňská služba České republiky, online) V pardubické věznici dle Statistiky zaměstnanosti odsouzených mužů z února 2016 byl stav zaměstnanosti odsouzených mužů ke dni 11. 2. 2016 následovný – 232 odsouzených pracovalo na pracovišti, 44 osob se účastnilo vzdělávacího programu, 20 absolvovalo terapeutický program a 16 vykonávalo práci bez odměny. Celková zaměstnanost k uvedenému dni činila 54,1 %. (Stav

zaměstnanosti odsouzených mužů – únor 2016, Vězeňská služba České republiky, online) Dále je srovnávána zaměstnanost vězňů v ČR a na Slovensku.

Stav zaměstnanosti odsouzených a obviněných nemusí být v různých zemích až tak odlišný. Ke komparaci byl použit příspěvek Špankové o zaměstnanosti ve Slovenských ústavech v roce 2013. „Ku koncu októbra 2013 sa v slovenských ústavoch nachádzalo 9 973 väzňov, z nich bolo 8 680 odsúdených a 1 293 obvinených. Za prvých sedem mesiacov bolo zahrnutých do evidencie zamestnaných 6 720 z nich. Reálne zaradených do práce bolo 4 400 väzňov. V súčasnosti je reálna zamestnanosť 67,2 %. Vo vnútornej prevádzke pracuje 21 % väzňov a zvyšné percento pracuje pre fyzické a právnické osoby na základe zmluvy.“ (Španková, 2013, s. 92)

Pro přehlednost jsou údaje zaneseny do tabulky. Pro Českou republiku jsou použity údaje z webových stránek Vězeňské služby ČR.

Tabulka č. 1: Stav zaměstnanosti odsouzených a obviněných na území České a Slovenské republiky v roce 2013

	Česká republika	Slovenská republika
Celkový počet vězňů	16 474	9 973
Počet odsouzených	14 166	8 680
Počet obviněných	2 308	1 293
Reálná průměrná zaměstnanost	67,64 %	67,2 %
Nezaměstnaní	32,36 %	32,8 %

Zpracováno z:

Měsíční statistické hlášení pro rok 2013 a Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2013, Vězeňská služba České republiky, online.

4.4.2 Vzdělávací aktivity

Vzdělávací aktivity jsou primárně zaměřeny na skupinu odsouzených mladistvých. Samozřejmě se vzdělávají i dospělí odsouzení, pro ně jsou ale určeny především různé rekvalifikační kurzy. Zaměření kurzů je vybíráno tak, aby odsouzení po propuštění měli větší možnosti pro své pracovní uplatnění. Co se

týče podmínek pro vzdělávání, ty jsou zakotveny nejen v české legislativě, ale také v Evropských vězeňských pravidlech.

Jak uvádí Řeháček, vzdělávacími aktivitami PZ se myslí: vzdělávání, které je realizováno buď Středním odborným učiliště (organizační jednotka Vězeňské služby) nebo vzdělávání vedené zaměstnanci oddělení výkonu trestu. Odsouzeným je nabídnuta i varianta vzdělávat se prostřednictvím korespondenčních kurzů v síti základních, středních, vyšších odborných a vysokých škol na území České republiky. (Řeháček, 2007, s. 9) U mnoha vězňů se jedná i o umožnění dokončení základního vzdělání, které je pro většinu obyvatel na svobodě samozřejmostí. Podle Statistické ročenky vězeňské služby České republiky 2014 tvořili odsouzení s neúplným základním vzděláním 2,22 %, osoby ve výkonu trestu odnětí svobody se základním vzděláním 44,37 %, osoby vyučené bez maturity 37,75 %, osoby středoškolsky odborně vzdělané s maturitou 5,9 %. U delikventů je podle ročenky prokazatelně vidět celkově nižší úroveň rozumových schopností. Úroveň rozumových schopností má vliv na mnohé, možná i na uspokojování potřeb společensky akceptovatelným způsobem. (Statistická ročenka vězeňské služby České republiky 2014, Vězeňská služba České republiky, s. 86, online) Odsouzení, kteří studují, jsou automaticky zařazováni do statusu pracujících.

Nyní je na řadě pár obecných informací o studiu ve vězeňských prostorách dle Fischera. Vzdělávací aktivity jsou realizovány denní nebo večerní formou. Po úspěšném vykonání závěrečných zkoušek získávají odsouzení vysvědčení, ze kterého není patrné, že bylo získáno ve VTOS. (Fischer, 2006, s. 109) Tato skutečnost je velmi pozitivní v rámci budoucího se uplatnění bývalého vězně. Hála uvádí fakt, že rozhodnutím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky bylo s účinností od 20. 6. 1996 do školské sítě České republiky zařazeno Střední odborné učiliště, Učiliště a Odborné učiliště Vězeňské služby České republiky. Tímto legislativním aktem získala škola možnost vydávat celostátně platná vysvědčení a výuční listy stejně jako ostatní školy. (Hála, 2005, s. 136) Jaká může být motivace k práci nebo ke studiu ve vězení? Důvody jsou asi tři: dočasný pobyt mimo celu/ložnici, kontakt na pracovišti s jinými odsouzenými a finanční ohodnocení.

Informace o vzdělávání ve věznicích jsou rozšířeny o materiály z webových stránek Vězeňské služby České republiky. V čele vzdělávání stojí jedno učiliště (s působištem v Praze) s odloučenými pracovišti – školskými vzdělávacími středisky (ŠVS) – v různých regionech. V České republice je celkem 9 odloučených pracovišť Středního odborného učiliště a to ve městech: Heřmanice, Kuřim, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Stráž pod Ralskem, Světlá nad Sázavou, Valdice, Všehrady. (Poskytované vzdělání v oboru, Vězeňská služba České republiky, online)

Hála se zmiňuje o jednotlivých školských vzdělávacích střediscích, kde podle svých možností připravují nabídku učebních oborů a krátkodobých kurzů zaměřených např. na společné stravování, na práce malířské, natěračské a lakýrnické, kovářské, brusičské či knihařské, práci s počítačem atd. (Hála, 2005, s. 137) Možnost seberozvoje mají odsouzení i díky knihovnám zřízeným ve věznicích.

Například ve Věznici Pardubice mají knihovnu situovanou do budovy, kde probíhají terapie a zájmové činnosti. Podle Zákona o výkonu trestu odnětí svobody má odsouzený právo objednat si za své finanční prostředky knihy, denní tisk a časopisy. Odsouzený si může z vězeňské knihovny bezplatně půjčit knihy včetně odborných publikací a právních předpisů. (§21 odst. 1-2 zákona č. 169/1999Sb., o výkonu trestu odnětí svobody)

4.4.3 Speciálně výchovné a zájmové aktivity

Speciální výchovné aktivity definuje Řeháček jako aktivity terapeutické (např. sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie), speciálně právní poradenství a trénování zvládnutí agresivity. Probíhají způsobem individuálním nebo skupinovým, pod působením pedagogickým a psychologickým. (Řeháček, 2007, s. 9) Dle Raszkové a Hoferkové se do terapeutického programu zařazují odsouzení, kteří nevykonávají zaměstnání. V rozsahu daném, a to 21 hodin týdně. (Raszková, Hoferková, 2014, s. 21) Pokud je odsouzený mentálně nebo jinak nemocný, je tu možnost zařadit ho do některého z léčebných programů. Přímou v průběhu výkonu trestu probíhá protialkoholická, protitoxikomanická, léčba pro patologické hráčství a sexuologická ochranná léčba v ústavní formě.

Do PZ jsou zařazeny i zájmové aktivity, které jsou hlavní složkou vyplnění volného času vězňů. Dle Řeháčka se **zájmovými aktivitami** PZ se rozumí formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované především vychovateli. Tyto aktivity mají za úkol rozvíjet schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti vězněných osob. (Řeháček, 2007, s. 9) Fischer vytyčuje dílčí cíle, které by měly zájmové aktivity splňovat. Jedná se o udržení nebo zlepšení fyzického a duševního zdraví odsouzených. Eliminaci důsledků prizonizace, zajištění bezproblémového VTOS, regeneraci pracovních sil a odreagování se. (Fischer, 2006, s. 119) Jinými slovy, každá volnočasová aktivita je lepší než pouhé sledování televizorů v kulturní místnosti a kouření v kuřárnách. Do zájmových aktivit by měl být zařazen i sport, už jen pro kompenzaci výrazného nedostatku pohybu na ložnicích (v celách). Poslední z aktivit PZ je oblast utváření vnějších vztahů.

Cílem aktivit orientovaných na oblast utváření vnějších vztahů, tedy **extramurálních aktivit** je udržení nebo posilování vazeb jedinců ve VTOS s rodinou a blízkými osobami. Dále je uvedena praktická ukázka PZ.

4.5 PZ výstupního oddělení Věznice Pardubice

PZ se ve výstupním oddělení skládá, dle Řeháčka, z těchto oblastí: **komunitní setkávání odsouzených** (probíhá 1x týdně, vyhodnocují se předchozí období, řeší se aktuální problémy), **sebeobslužná činnost** (příprava jednoduchých jídel, stolování, praní, žehlení), **sociálně právní poradenství** (pomoci odsouzenému řešit jeho sociální problémy a zajistit kontakty na různé instituce).

Jsou organizovány besedy se zástupci státních i nestátních institucí se zaměřením na problematiku života po propuštění z VTOS. Je poskytováno psychosociální poradenství, realizována vzdělávací činnost (založená na seznamování se s aktuální politickou, hospodářskou a kulturní situací) a uskutečňovány pracovní činnosti (odsouzení jsou vedeni k upevňování pracovních návyků, buď přímo zaměstnáváním, nebo pracovními terapiemi). Zájmová činnost a extramurální aktivity (založené na možnosti vyřídit si osobní záležitosti na úřadě, provést nákup, zvládnout jízdu dopravním prostředkem, navštívit kulturní akci, založit si e-mailovou adresu) tu jsou také zastoupeny.

Dále Řeháček uvádí, že odsouzení mají jasně stanoveno, které aktivity v rámci aktualizovaného PZ jsou pro ně povinné. Základem pro všechny jsou sebeobslužné činnosti, sociální poradenství, psychosociální poradenství a podle vyhodnocení rizik a podmínek věznice extramurální aktivity. Zaměstnaní odsouzení se z důvodu pracovních aktivit nezúčastňují všech povinných aktivit PZ. Nezaměstnaní odsouzení se zúčastňují povinných aktivit PZ nejméně 21 hodin v týdnu. (Řeháček, 2007, s. 12-13) Výše v textu byl charakterizován PZ obecně. Následující text popisuje přímo PZ, terapeutický program pro Věznici Pardubice. Data a informace byla získána při absolvování praxe souvislé ve Věznici Pardubice.

Program zacházení - terapeutický program Věznice Pardubice

Terapeutický program je stanoven pro odsouzené zařazené ve výstupním oddělení ve Věznici Pardubice. Platný od 10. 9. 2014. Uvedené počty hodin v závorkách jsou časy, které jsou pro tuto aktivitu, činnost určeny. Údaj v závorce (6 hodin) znamená 6 hodin v týdnu. Týdenní rozvrh terapeutických aktivit začíná **pracovními aktivitami**. Ty obsahují sebeobslužné a pracovní činnosti (6 hodin), kroužek základů vaření a stolování (2 hodiny) a práce v dílnách nebo na pozemku (2 hodiny). Následují **vzdělávací aktivity**, do kterých patří aktivity aktuality doma i ve světě (1 hodina), kroužek akvaristický (1 hodina), školské vzdělávací středisko – kurz výpočetní techniky (5 hodin), kurz anglického jazyka (6 hodin), střední odborné učiliště. V neposlední řadě jsou v tomto programu zahrnuty **speciálně výchovné aktivity** s aktivitami komunitního setkávání odsouzených (2 hodiny), sociálně právní poradenství (1 hodina), terapeutický program (6 hodin) a sportovně relaxační činnosti (1 hodina).

Každou činnost vede s odsouzenými buď vychovatel, vychovatel-terapeut, speciální pedagog, sociální pracovník nebo psycholog. U některých činnostech je oddělení rozděleno do skupin po menším počtu odsouzených.

Jak již bylo zmíněno, tak i tady se liší povinný terapeutický program pro odsouzené, kteří pracují a pro odsouzené, kteří nejsou zaměstnaní nebo nenavštěvují ŠVS. **Program pro pracující a pro odsouzené navštěvující ŠVS** je následovný: aktivity pracovní (zaměstnaní, pracovní činnost k zajištění provozu věznice, kroužek vaření a stolování), speciálně výchovné aktivity (komunitní setkávání, sociálně právní poradenství), vzdělávací aktivity (školské vzdělávací

středisko, aktuality doma i ve světě), zájmové aktivity (sportovní kroužek, kroužek akvaristický). **Program pro nepracující** odsouzené ve výstupním oddělení je složen z: pracovních aktivit (účast v programu TP-21 hodin, pracovní činnost k zajištění provozu věznice, sebeobslužné a pracovní činnosti, kroužek vaření a stolování, práce v dílnách nebo na pozemku), vzdělávacích aktivit (aktuality doma i ve světě, kroužek akvaristický) a speciálně výchovných aktivit (komunitní setkávání, sociálně právní poradenství, terapie a sportovní kroužek).

Na všech odděleních, v rámci celé věznice se zaměstnanci snaží o bezproblémový přechod odsouzených do civilního života. V tom jim napomáhají i sociální kurátoři, úřad práce a úředníci PMS.

5 Postpenitenciární péče

Cílem postpenitenciární péče dle Netíka je podpora jedince propuštěného z VTOS při znovu začlenění do společnosti. Postpenitenciární péči dělíme na: **nucenou** (která je obvykle vymezená zákonem a v určité míře nadále propuštěného omezuje např. probace, parole, ambulantní ochranná léčba) a **dobrovolnou** (znamená dobrovolné rozhodnutí klienta o zahájení ale i ukončení kontaktu např. charitativní organizace, nízkoprahová centra; Netík, 1997, s. 46). Černíková ve své publikaci uvádí důvody vzniku postpenitenciární péče. Nejčastější recidiva nastává v průběhu prvního roku na svobodě v tzv. adaptační fázi, krize prvních dnů na svobodě; pocity bezradnosti; obavy při řešení problémů, konfliktů; důsledky prizonizace; prožívání sociální vykořeněnosti; vztahy komplexně (k dětem, partnerské vztahy); vytvoření si nových materiálních podmínek. (Černíková, 2008, s. 209-210) Na propouštěcích odděleních ve VTOS nebo VV se zahajuje spolupráce VS ČR a pracovníků PMS.

5.1 Probační a mediační služba

PMS se v České republice bohužel nemůže chlubit tak dlouhou působností, jako je tomu v jiných zemích. Za dobu, co tato služba funguje (od roku 2001), ale vešla ve známost lidí a povedlo se jí pozitivně zapůsobit na nespočet pachatelů trestné činnosti. Jak uvádí Matoušek, PMS je specializovaná sociální služba působící v rámci Ministerstva spravedlnosti ČR. Její činnost je zaměřena na práci s pachatelem a oběťmi trestných činů. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010, s. 283) Podmínkou efektivní činnosti PMS je fungující spolupráce PMS s orgány činnými v trestním řízení. Hlavní činnosti PMS se skládají ze dvou propracovaných a navzájem se prolínajících pojmů, které jsou uplatňovány v oblastech práva, poradenství, psychologie pomoci dohledu a v jiných oblastech společenského života. Jsou jimi mediace a probace.

Mediaci lze definovat dle Šterna jako činnost, která se realizuje v přípravné fázi trestního řízení před rozhodnutím státního zástupce nebo soudce. Klade se důraz na urovnání vztahů mezi pachatelem a obětí. Mediace spočívá v dobrovolném, osobním a přímém setkání oběti a pachatele trestného činu za účasti třetí osoby, tedy mediátora. (Štern, 2010, s. 39) Doplnit definici mediace lze dle Hály tak, že ve chvíli osobního setkání oběti s pachatelem má oběť možnost z očí

do očí vyjádřit své negativní emoce a může tak u ní dojít k uvolnění emočního napětí. Výsledkem mediace je v ideálním případě upřímná omluva pachatele a dohoda o náhradě vzniklé škody mezi oběma aktéry. (Hála, 2005, s. 41) Druhým pojmem je probace.

Probace v pojetí Matouška znamená individuální práci úředníka PMS s klientem. Pracovník používá jak prostředky pomoci, tak kontroly. Předmětem úvodní konzultace je dojednat podmínky a způsob zajištění dohledu, včetně vyjádření všech požadavků a podmínek, za kterých se dohled bude provádět. Současně je určeno místo a čas setkávání. Zpracovává se tzv. individuální probační program. Každá schůzka je předem domluvena. Pokud se klient této schůzky nemůže ze závažných důvodů účastnit, řádně se omluví a vše poté písemně doloží. O průběhu výkonu dohledu je pracovník povinen průběžně zpracovávat zprávy (nejméně jednou za 6 měsíců). Tímto způsobem informuje soud nebo státního zástupce o aktuální životní situaci klienta, o plnění uložených přiměřených omezení a povinností v průběhu dohledu. Dále je součástí úředníkovy zhodnocení průběhu spolupráce s klientem a jeho návrhy na další průběh dohledu včetně návrhu na opatření v případě, kdy klient neplní podmínky dohledu. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010, s. 292 -293) Probace je samozřejmě ukotvena také v legislativě.

V zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě se probací rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným. Kontrola výkonů trestů nespojených s odnětím svobody, včetně sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění. (§ 2 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě) Prováděním dohledu v období zkušební doby se umožňuje klientovi žít život na svobodě a prostřednictvím dohledu je kontrolován. Uvedená opatření jsou směřována a vytvářena jako ochrana společnosti a předcházet tak negativnímu chování klienta. Kromě těchto dvou aktivit je v rámci práce PMS důležité splnit tři základní cíle.

Dle Matouška jimi jsou: **integrace obviněného** – práce PMS směřuje k začlenění obviněného do života společnosti bez dalšího porušování zákonů, **participace poškozeného** – PMS se snaží o zapojení poškozeného do „procesu“ odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry v právní systém,

ochrana společnosti – PMS přispívá k ochraně společnosti řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a zajištěním uložených alternativních trestů a opatření. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010, s. 286) Klient s pracovníky PMS konzultuje například i výběr zaměstnání nebo jeho změnu. Některá povolání totiž nemusí být zcela vhodná vzhledem k dříve spáchanému trestnému činu. Klient, který v minulosti páchal trestný čin násilím, rvačkou nebo napadením, nemůže vykonávat například práci vyhazovače v baru. Komu tedy jsou služby PMS především určeny?

Cílové skupiny PMS a podoba zprávy z PMS

Jak uvádí Matoušek, Kodymová a Koláčková, **cílovou skupinou PMS** jsou osoby, které se dostaly do konfliktu se zákonem, a lidé, jež byli trestným činem poškozeni. PMS pracuje s dospělými pachateli trestných činů, s mladistvými pachateli provinění (15-18let) a i s dětmi mladšími 15 let, které se dopustily činu, který se u právně odpovědných osob pokládá za trestný. Cílovou skupinu PMS tvoří i tzv. dobrovolní klienti.

Dobrovolným klientem se rozumí převážně obviněný, který je stíhán pro trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřesahuje dobu pěti let. Tato pomoc je realizována ve fázi před rozhodnutím státního zástupce nebo soudce. Spolupráce s klientem je zahájena v případech, kdy klient středisko kontaktuje sám nebo je podnět dán ze strany policie, státního zástupce případně soudce. PMS v těchto případech vytváří podklady pro rozhodnutí soudce nebo státního zástupce a podmínky pro uložení některé z alternativ trestu, jež nejsou povahy trestu odnětí svobody.

Zpráva, kterou pracovníci PMS píší, obsahuje informace, kterými jsou: stanovisko poškozeného k újmě, která mu byla způsobena. Informace o návrzích poškozeného na způsob řešení nastalé situace. Úředník také uvádí, jak probíhala spolupráce s obviněným a jak byl naplněn program klienta. V závěru zprávy úředník uvede své stanovisko k celému problému. Obviněný má možnost se seznámit s obsahem zprávy (před jejím postoupením státnímu zástupci, soudci) a případně se ke zprávě písemně vyjádřit. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010, s. 284-291) Vypracovaná zpráva je dána soudci nebo státnímu zástupci a je k ní přihlíženo při řešení konkrétního trestního případu.

Řešení trestních případů

Trestný čin nemusí být vždy řešen pouze uložením trestu odnětí svobody. „Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty: odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti, vyhoštění.“ (§ 52 odst. 1 zákona č.40/2009 Sb., trestní zákoník) Posouzení, zda uložit trest odnětí svobody nebo některou z alternativ k tomuto trestu, musí být vždy pro každý případ individuální.

Ukládání alternativních trestů má své výhody a nevýhody, jak píše Španková. Jednou z hlavních výhod je odbourávání negativních vlivů věznic (prizonizace). Účelem alternativních trestů je snaha individualizovat trest, motivovat pachatele k životu v souladu se zákonem, aktivně je zapojit do řešení následků trestného činu. Dále řešit přetíženost soudů, přeplněnost věznic a v neposlední řadě přispět ke snížení nákladů při VTOS. (Španková, 2013, s. 121) Pojmem alternativní trest se dle Černíkové rozumí trest nespojený s odnětím svobody, který je soudce oprávněn uložit v případech, ve kterých by jinak byl pachateli uložen trest odnětí svobody. Novodobý trend v přístupu k trestání je ve znamení **3D. Dekriminalizace** drobných trestných činů, **depenalizace** (hledání účinných sankcí bez zásahů do svobodného života trestaného) a obecně **diverze** (odklony – alternativní způsoby v trestním řízení; Černíková, 2008, s. 183-187).

5.2 První momenty po propuštění

Dle poznatků z praxe (Věznice Pardubice) jsou před ukončením trestu se všemi odsouzenými provedeny předvýstupní pohovory (Oznámení o nadcházejícím propuštění osoby z VTOS). Dle Motejla při propuštění z výkonu trestu také musí věznice u odsouzeného provést preventivní výstupní lékařskou prohlídku a vydat mu věci a doklady osobní totožnosti, které má věznice v úschově. (Motejl a kol., 2010, s. 59) Dále jim je nabídnuto vlakové nebo autobusové spojení do místa bydliště a všem, kteří mají pouze formální bydlení (tzn. na úřadu) a nemají kam jít, je vyhledáno a zajištěno (domluveno) přiměřené ubytování. Co se týká hmotného zabezpečení Motejl uvádí, že osoby po

propuštění z VTOS (případně VV) mají nárok na všechny dávky jako jiné osoby, tedy na dávky státní sociální podpory a dávky v hmotné nouzi, pokud splňují nároky na jejich přiznání. Na ojedinělost životní situace propuštěného lze specificky reagovat jen v rámci dvou dávek, a to mimořádná okamžitá pomoc a příspěvek při propuštění. (Motejl a kol., 2010, s. 187-188) Legislativně je tato pomoc upravena hlavně v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Jak uvádí Hála, sociální pracovníce se při propouštění postará o přiměřené ošacení a obuv. (Hála, 2005, s. 166) V některých věznicích si odsouzený musí podat písemnou žádost, že nemá věci k výstupu a výstrojní sklad mu k propuštění věci připraví. Uvedená situace se týká především osob, které jsou bez trvalého domova a byli navíc zatčeni či nastoupili v jiném ročník období. Otázkou je, kde mají strávit první chvíle na svobodě lidé, kteří nemají domov? Lidé, kteří nemají vhodné sociální zázemí?

Možné řešení nabízí Prinz, k dispozici tu totiž jsou azylové domy. Noclehárny mohou sloužit k přespání, ale pro další práci s lidmi právě vyjitými z vězení, jsou naprosto nevhodné. Denní centra se svým nízkoprahovým rozměrem mohou pomoci také velmi omezeně. Právě azylové domy mohou pomoci postpenitenciární problematiku u lidí bez bydlení a celkově sociálního zázemí adekvátně řešit. (Prinz, 2007, s. 24) Právě propuštěný člověk z VTOS, z VV nemá pouze problémy s bydlením.

Je jasné a logické, že problémy vyvstanou i v oblasti mezilidských vztahů. Nastávají problémy mezi dětmi a jejich otci, kteří se vrátili z dlouhodobého výkonu trestu a snažící se je vychovávat. Mnozí dlouhodobí vězňové, jak uvádí Jaluška, začali v ženách vidět buďto aktérky scén z erotických časopisů nebo světice hodné zbožňování a nehodící se pro život. (Jaluška, 2007, s. 34) Pro lepší zvládnutí přechodu do občanského života v České republice působí organizace, sdružení zapojené do postpenitenciární péče.

5.3 Organizace a sdružení zapojené do postpenitenciární péče

Postpenitenciární péče je určitá dílčí nabídka sociálních služeb, představující prevenci recidivy trestné činnosti. Dle Černíkové je klient subjektem poskytované sociální péče. Sám činí vlastní rozhodnutí a také nese odpovědnost nejen za svá rozhodnutí, ale i za sociální situaci, ve které se nachází a za celý svůj další sociální vývoj. (Černíková, 2008, s. 214) Pomoci osobám právě propuštěným z VTOS je velmi důležitým aktem. Nejlepší variantou je tuto péči začít již ke konci pobytu ve VTOS a plynule v ní navázat v občanském životě. Jak uvádí Raszková a Hoferková, do postpenitenciární péče jsou zapojeny i nestátní subjekty. Jedná se tak o občanská, církevní a charitativní sdružení. Druhy činností jimi poskytovaných lze rozdělit na: materiální pomoc (ošacení, jídlo), poradenskou pomoc (v nouzi, v krizi) a sociální péči (stravování, osobní hygiena, ubytování, zdravotní péče; Raszková, Hoferková, 2014, s. 124-125). Jaké druhy následné, postpenitenciární péče je možné vydělit, se dozvíme dále.

Dle Černíkové je „v rámci působnosti postpenitenciární péče odsouzeným poskytována tato následná péče:

- pomoc při hledání pracovního zařazení,
- pomoc při zprostředkování ubytování,
- finanční podpora,
- pomoc při začlenění se do sociálního prostředí,
- sociálně výchovné a poradenské působení ve věcech sociálněprávních.“ (Černíková, 2008, s. 214)

Sociálních služeb úzce profilovaných na cílovou skupinu, lidí propuštěných z VTOS nebo VV, je extrémní nedostatek. Sami se můžete přesvědčit o této situaci na webové adrese: sluzbyprevence.mpsv.cz. Na této internetové stránce lze například najít, kolik lůžek v daném zařízení ve vámi vybraném kraji nyní zůstává volných. Pro názorné srovnání jsou do tabulky zaneseny údaje ze tří vybraných krajů. Data byla zjištěna k 23. 2. 2016.

Tabulka č. 2: Aktuální počet volných lůžek

	Azylový dům	Dům na půl cesty	Terapeutická komunita	Sociální rehabilitace
Pardubický kraj	54	21	0	0
Hlavní město Praha	38	0	2	0
Královéhradecký kraj	21	0	0	0

Zpracováno z:

Aktuální počet volných lůžek, Informační portál a databáze služeb sociální prevence pro osoby ohrožené sociálním vyloučením, online.

Níže jsou vybrány a popsány 2 organizace a 1 projekt napomáhající lidem, kteří potřebují pomoc v dalším životě po vyjití z VTOS, případně VV.

Organizace **Za branou** pomáhá lidem po výkonu trestu. V roce 2014 organizovali celkem 4 projekty: pomoc po návratu z vězení, svépomocná skupina osob blízkých lidem ve vězení, semináře Za branou a projekt Společně pro rodinu. Jak uvádí Výroční zpráva Za branou za rok 2014, svépomocná skupina se v roce 2014 sešla celkem 10krát. Průměrný počet účastníků na skupině byl 5 lidí. Počet fyzických osob, které se v roce 2014 zúčastnily těchto setkání, byl 18. Jako trend se jeví skutečnost, že přibližně polovina docházejících na skupinu jsou příbuzní lidí, jejichž výkon trestu již skončil, avšak jejich resocializační proces dosud není plně vyřešen. (Za branou za rok 2014, Za branou, s. 2-3, online) Jak asi vypadá sezení této skupiny?

Ze zdroje Výroční zprávy Za branou za rok 2014 se dozvídáme, že v rámci „kolečka“ jednotliví klienti hovoří o tom, jak si vede jejich blízký ve vězení případně již po pobytu ve vězení. Důraz je kladen na možnost přímého právního a sociálního poradenství přímo při konání nebo po skončení skupiny. Organizace poskytuje také telefonické poradenství. Za rok 2014 se jednalo celkem o 15 klientů. (Za branou za rok 2014, Za branou, s. 2-3, online) Další nestátní neziskovou organizací je Rubicon centrum.

Rubicon centrum pomáhá lidem, kteří začínají novou etapu svého života. Periodikum České Vězeňství uvádí, že Rubicon centrum existuje již 20 let. Vytváří programy směřující ke snižování recidivy. Snahou této organizace je opětovně začlenit lidi s trestní minulostí do společnosti, rozvíjet jejich konkurenceschopnost v pracovním prostředí a tím napomoci v jejich ekonomické tísní. (České vězeňství 2/2015, Vězeňská služba České republiky, s. 7, online) Lidem v těžké situaci nemusí pomáhat pouze organizace, lze vytvořit i projekty, které vyplní hluché místo v této oblasti sociální péče.

Na webových stránkách Vězeňské služby České republiky se dočítáme o projektu **Křehká šance**, který je realizován PMS. Byl zpracován na základě zkušeností, kdy v praxi pracovníků VSČR a PMS při zpracovávání a přípravě podkladů pro rozhodnutí soudů k podmíněnému propuštění z VTOS je patrné, že v jednotlivých okresech České republiky je rozhodování různé. Z těchto důvodů je opodstatněné zřízení odborných komisí pro podmíněné propuštění. Tyto komise, v rámci kterých probíhá úzká spolupráce zaměstnanců PMS, VSČR a zástupců veřejnosti, zpracovávají podklady pro jednání u soudu. Podklady obsahují informace potřebné pro zvážení rizik, potřeb sociálního zázemí odsouzených. Projekt umožňuje obětem trestné činnosti získat informace o možném podmíněném propuštění pachatele a dává jim příležitost vyjádřit v této souvislosti své případné obavy. Stanovisko komise pro podmíněné propuštění (doporučující x nedoporučující) je v ideálním případě využíváno soudcem a státním zástupcem při rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného.

Projekt byl v prvním plánu realizován PMS ČR od 1. 6. 2012 do 31. 8. 2015. Od září 2013 se ve všech devíti zapojených věznicích začaly jednou za dva měsíce konat jednodenní zasedání komisí. V rámci nich byly vždy projednány ideálně 3 případy žadatelů o podmíněné propuštění. Struktura parolového slyšení je vždy stejná: úvodní slovo odsouzeného, slyšení asistenta oběti případně i oběti, slyšení kmenového vychovatele odsouzeného, slyšení případně přizvaných osob (psycholog, terapeut, sociální pracovník, kurátor), slyšení odsouzeného a závěrečné slovo odsouzeného. (České vězeňství 3/2014, Vězeňská služba České republiky, s. 6-8, online) Do oblasti postpenitenciární péče by mohlo být zařazeno i zaměstnávání bývalých vězňů.

Kavárna Dismas. Z internetových stránek této kavárny se dozvídáme, že celý název zní Dismas-kavárna bez předsudků. Název je odvozen od svatého Dismase, což je patron všech vězňů odsouzených k trestu smrti, zločinců, delikventů, kriminálníků a výtržníků. Také ale napravených zlodějů a lupičů. Tato kavárna má své působiště v Praze. Zařízení je plně bezbariérové a uzpůsobené nejen osobám s tělesným, ale také zrakovým postižením. S tímto pohostinským zařízením je velmi úzce propojena nezisková organizace stejného názvu. Cílem společnosti je pomáhat lidem s kriminální minulostí a mladým lidem do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče. Snaží se o pozitivní reintegraci lidí, kteří mají tuto minulost, do společnosti. Zároveň tato organizace pořádá mnoho akcí ať již kulturních, společenských nebo sportovních. Podporuje a realizuje velký počet obecně prospěšných služeb. (Dismas – kavárna bez předsudků, online)

Na konci teoretické části by bylo dobré uvést slova z webových stránek
Vězeňské služby České republiky:

„Měli bychom se snažit vychovávat člověka již odmala tak, abychom
nebyli nuceni ho pak trestat. A když už musíme trestat, aby návrat trestaného zpět
do života nenesl v sobě beznaděj, ale naději v nový život.“

(České vězeňství 2/2015, Vězeňská služba České republiky, s. 9, online)

6 Zaměstnanost odsouzených v rámci PZ

Empirická část bakalářské práce se skládá ze sekundární analýzy dat. Použity jsou statistiky a ročenky Vězeňské služby České republiky zaměřené na problematiku zaměstnanosti odsouzených osob za jednotlivé roky a měsíce. Zaměstnání, práce je v prostředí věznice brána také jako terapie v rámci programu zacházení a to nejen ve výstupním oddělení. Proto jsem si zvolila tuto oblast sledování pro svou praktickou část bakalářské práce. Díky pracovním aktivitám, je posléze možná lepší reintegrace odsouzených do společnosti. Odsouzený získává pracovní návyky.

Tato část bakalářské práce si klade za cíl předložit reálná data o počtu odsouzených, kteří mohou být zaměstnání oproti údaj, kolik vězňů ve skutečnosti zaměstnaných je v průběhu statisticky zaznamenaných let. Dále poukázat na to, jak se mění reálná zaměstnanost odsouzených, v jakých institucích jsou pachatelé trestných činů zaměstnáváni a jestli má roční období (určité měsíce) vliv na počet zaměstnaných odsouzených. Nejprve zde bude vymezen výzkumný problém, výzkumný cíl. Dále budou stanoveny jednotlivé hypotézy a popsána vybraná výzkumná metoda. Poslední část kapitoly je věnována samotným výsledkům výzkumu a celkovému shrnutí této kapitoly.

6.1 Koncepce a metodika empirického šetření

Pro účely bakalářské práce je stanoven výzkumný problém následující formulací: „Zlepšuje se (stále, kontinuálně) od roku 2000 situace pro zaměstnávání odsouzených v českých věznicích?“ Cílem praktické části je analýza problematiky výrobní činnosti a zaměstnávání vězňů osob.

Stanovení hypotéz

Pro úspěšné dosažení cíle práce je zapotřebí stanovit konkrétní hypotézy. Hypotézy pro tuto práci byly zformulovány na podkladu znalostí z teoretické části práce a nastudováním statistických dat z oblasti dané problematiky. Jejich znění:

H1: Od roku 2000 mají hodnoty reálné zaměstnanosti odsouzených vzrůstající charakter.

H2: Rozdíl mezi zaměstnatelnými a zaměstnanými odsouzenými má od roku 2000 klesající charakter.

H3: Lidé ve výkonu trestu jsou více zaměstnáváni v prostředí věznice než v rámci cizích subjektů v průběhu let 2011-2015.

H4: Roční období má vliv na procenta zaměstnanosti odsouzených.

Metodologie empirického šetření

Sekundární analýzou dat se rozumí druhotné využití dostupných údajů. Jedná se tak o zpracování již sesbíraných dat ze seriózních zdrojů. Těmito zdroji bývají většinou prameny statistické (statistických dat) nebo výsledky empirických výzkumů, které byly realizovány dříve nebo jinou osobou. Cílem sekundární analýzy v této práci bude popis a komparace skutečností.

6.2 Analýza vězeňských statistik

Za účelem doplnění teoretické části bakalářské práce jsou zde uvedena statistická data související s tematikou zaměstnanosti odsouzených. Pro zpracování této části práce byly čerpány údaje za období let 2000 až 2015.

Jako první je předkládáno porovnání procentuálních hodnot, kterých nabyla reálná zaměstnanost odsouzených v rozmezí let 2000 - 2015. Údaje jsou zaneseny do tabulky č. 3. Pro uvedení do problematiky je na tomto místě vysvětleno, jak je pojem reálná zaměstnanost pojímán dle Koncepce vězeňství do roku 2025. **Reálná zaměstnanost** osob ve výkonu trestu odnětí svobody představuje podíl počtu zaměstnaných odsouzených k počtu odsouzených zahrnutých v evidenci zaměstnávání, přičemž jako zaměstnané jsou vykazovány nejen osoby, které jsou skutečně pracovně zařazené (ve vnitřním provozu, ve vlastní výrobě, v provozovně střediska hospodářské činnosti či smluvně u cizích subjektů), ale i osoby, které jsou zařazené do vzdělávacích či terapeutických programů (s dobou výuky nejméně 21 hodin týdně) a též osoby, které vykonávají práce bez nároku na odměnu pro zajištění každodenního chodu věznice. (Koncepce vězeňství do roku 2025, Vězeňská služba České republiky, s. 10, online)

Tabulka č. 3: Reálná zaměstnanost odsouzených v letech 2000 až 2015

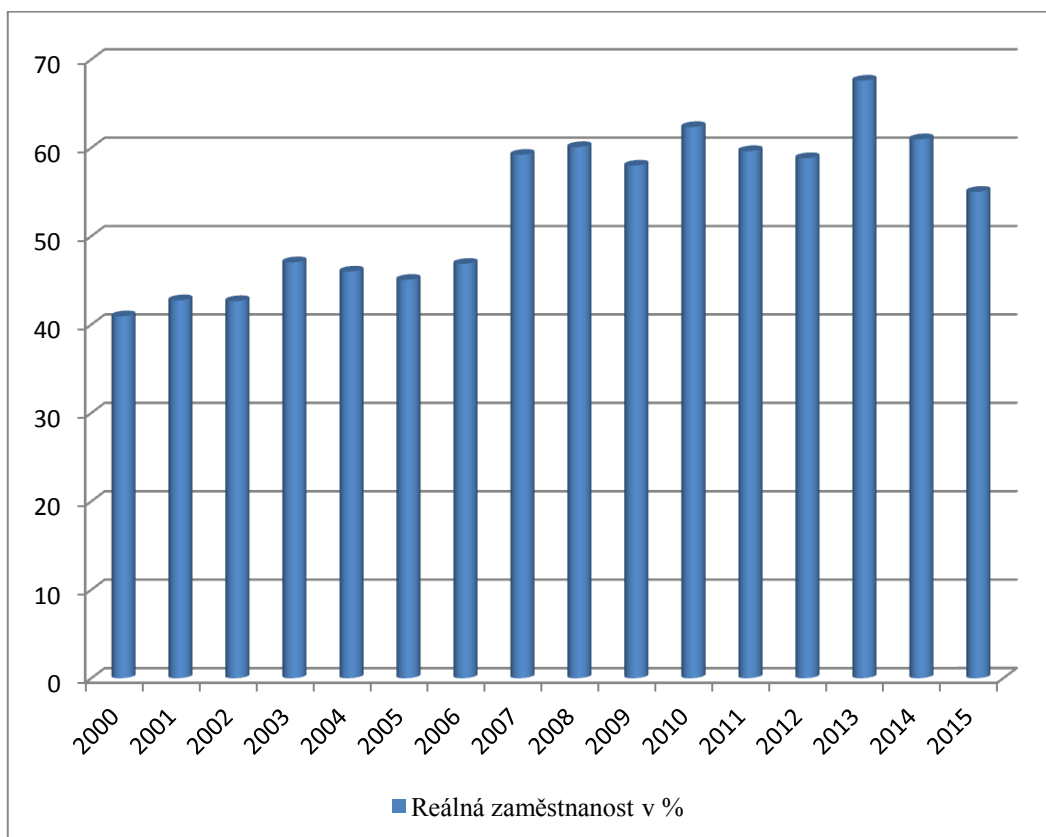
Rok	Reálná zaměstnanost odsouzených
2000	40,94 %
2001	42,75 %
2002	42,66 %
2003	47,05 %
2004	46,00 %
2005	45,07 %
2006	46,87%
2007	59,21 %
2008	60,09 %
2009	57,99 %
2010	62,35 %
2011	59,63 %
2012	58,83 %
2013	67,60 %
2014	60,97 %
2015	55,02 %

Hodnoty reálné zaměstnanosti odsouzených se v průběhu zkoumaných let 2000 až 2015 pohybují v rozpětí 40,94 % (rok 2000) až 67,60 % (rok 2013). Pokud srovnáme počáteční rok a poslední dostupný rok analýzy dostaneme hodnoty 40,94 % a 55,02 %. Ze statistických dat lze popsat průběh této proměnné jako průběh s velmi kolísavým charakterem.

Příčin pro tuto skutečnost může být hned několik. Zlepšující se podmínky odsouzených, kdy odsouzený má lepší startovací pozici, je více motivován k práci ze strany zaměstnanců, má potřebné vzdělání a dovednosti pro dané, nabízené zaměstnání atd. .

Graf č. 1: Reálná zaměstnanost odsouzených v letech 2000 až 2015

Ze statistických ročenek VSCR bylo vybráno kupříkladu několik odůvodnění pro změnu reálné zaměstnanosti:

- **2011:** Pokles stavu zaměstnanosti byl zaznamenán v důsledku zvýšeného počtu odsouzených zahrnutých v evidenci zaměstnanosti. V roce 2010 bylo takto evidováno 15 103 odsouzených, v roce 2011 se tento stav zvýšil o 1 048 osob.
- **2012:** Pokles stavu zaměstnanosti byl zaznamenán v důsledku zvýšeného počtu odsouzených zahrnutých v evidenci zaměstnanosti.
- **2013:** Tento protiklad, kdy byl přes pokles odsouzených zaznamenán nárůst procentuální zaměstnanosti, je zapříčiněn amnestií prezidenta České republiky na počátku roku 2013, kdy bylo propuštěno větší množství nezaměstnaných odsouzených než zaměstnaných, a tím došlo k procentuálnímu nárůstu zaměstnanosti a tento stav se udržel po celý rok 2013.

Rozšířenou informací k reálné zaměstnanosti je postavení vedle sebe údajů o odsouzených zaměstnatelných a zaměstnaných. Dvě veličiny, kdy jedna vyjadřuje počet osob ve vězení, které mohou být zaměstnány po stránce zdravotní, psychické, fyzické (způsobilý k vykonávání práce, chtějí a mohou pracovat - zaměstnatelní) a druhá popisuje počet osob, které jsou skutečně zaměstnány všemi formami, ať již v sektoru vězeňském nebo u cizích subjektů. Rozdíl těchto veličin pak znamená, kolik odsouzených způsobilých k práci, avšak nepracujících, bylo ve věznicích v České republice v jednotlivých letech 2000 až 2015.

Tabulka č. 4: Komparace zaměstnatelných a zaměstnaných odsouzených v letech 2000 až 2015

Rok	Zaměstnatelní odsouzení	Zaměstnaní odsouzení	Rozdíl zaměstnatelných a zaměstnaných odsouzených
2000	14 226,4	5 824,7	8 401,7
2001	13 670,2	5 844,1	7 826,1
2002	12 246,7	5 224,3	7 022,4
2003	11 608,8	5 461,4	6 147,4
2004	12 354,7	5 683,2	6 671,5
2005	13 302	5 995	7 307
2006	13 359	6 262	7 097
2007	13 066	7 737	5 329
2008	13 701	8 233	5 468
2009	14 701	8 525	6 176
2010	15 103	9 417	5 686
2011	16 151	9 630	6 521
2012	16 812	9 890	6 922
2013	11 688	7 901	3 787
2014	12 769	7 785	4 984
2015	14 972	8 238	6 734

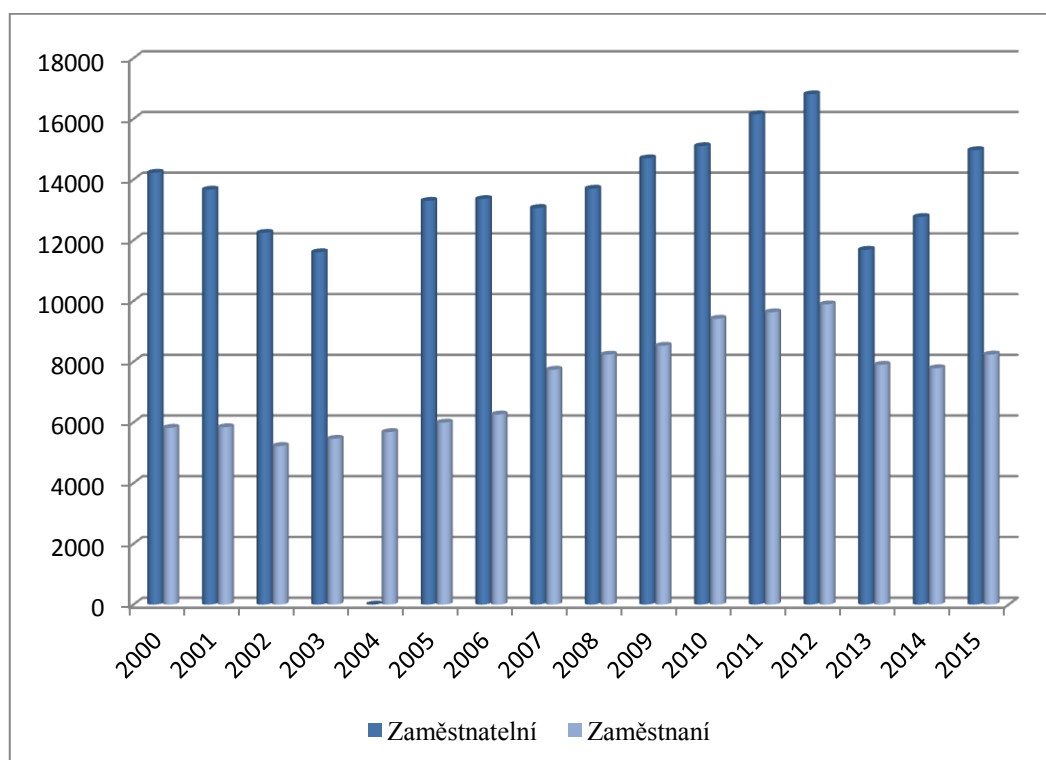
Z doložených statistických údajů lze určit, že nejnižší počet osob ve vězení nevyužitých pro práci bylo v roce 2013 (celkem 3 787 osob) a nejvyšší v roce 2 000 (celkem 8 401 osob). Pokud se zaměříme na první dva sloupce této tabulky, pak nejvíce zaměstnatelných osob ve výkonu trestu bylo v roce 2012 (16 812 osob) a nejvíce zaměstnaných osob také v roce 2012 (9 890 osob). Z druhé strany rok s nejméně zaměstnatelnými odsouzenými byl rok 2003 (11 608,8 osob) a nejméně zaměstnanými odsouzenými byl rok 2002 (5 224,3 osob).

Proměnné, kvůli kterým se mění čísla v tabulce, mohou být:

- mění se počet lidí ve výkonu trestu,
- zlepšující se podmínky pro rozšíření si vzdělání přímo ve vězení,
- mění se situace na trhu práce, počet volných pracovních míst pro osoby vykonávající VTOS.

Níže je uvedeno grafické znázornění počtu osob ve VTOS zaměstnatelných a zaměstnaných ve zvoleném časovém úseku.

Graf č. 2: Zaměstnatelní a zaměstnaní odsouzení v letech 2000 až 2015

Osoby ve VTOS mohou být zaměstnány na různých pracovištích. Konkrétně se jedná o pozice ve vnitřním provozu věznice a vlastní výrobě. Dále v provozovnách Střediska hospodářské činnosti a u cizích subjektů. Někteří

odsouzení jsou v kategorii zaměstnaní díky zapojení se do vzdělávacích a terapeutických programů, a při docházce do prací bez odměny pro zajištění běžného provozu věznice (sloupec ostatní formy).

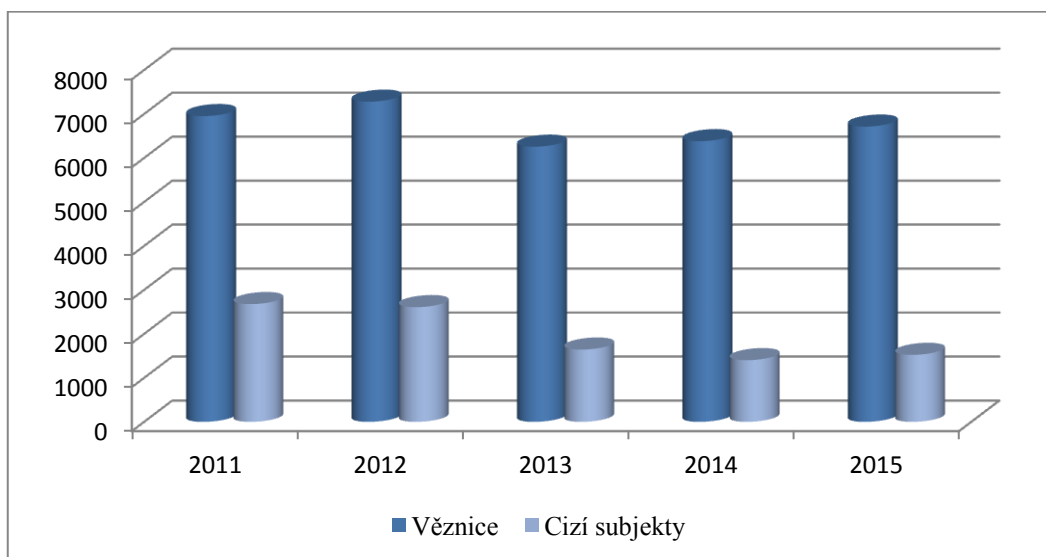
Tabulka č. 5: Počet zaměstnaných odsouzených na jednotlivých pracovištích v letech 2011 až 2015

Rok	Jednotlivá pracoviště			
	Vnitřní provoz	Provozovny Střediska hospodářské činnosti	Cizí subjekty	Ostatní formy
2011	2 519	1 607	2 678	2 827
2012	2 560	1 528	2 609	3 192
2013	2 342	1 394	1 644	2 521
2014	2 452	1 562	1 403	2 368
2015	2 533	1 718	1 524	2 463
Celkem	12 406	7 809	9 858	13 371

Mezi roky 2011 a 2015 bylo nejvíce odsouzených zaměstnáno v sekci ostatní formy (celkem 13 371 osob), což již z výše uvedeného textu víme, co znamená. Další sekci je vnitřní provoz (celkem 12 406 osob), poté cizí subjekty (celkem 9 858 osob) a posledním místem zaměstnávání byly provozovny Střediska hospodářské činnosti (celkem 7 809 osob). Nelze si nevšimnout celkem zřetelného poklesu v sekci cizí subjekty mezi roky 2012 a 2013 z počtu zaměstnaných osob 2 609 na počet 1 644. Tato klesající tendence bohužel přetrvávala až do minulého roku (2015), kdy se čísla znovu neobjevila nad hranicí 2 000 osob zaměstnaných. V ostatních třech sférách se statistická čísla příliš nemění.

Na další stránce je graficky znázorněno, kolik vězňů bylo zaměstnáno v letech 2011 až 2015 v sektoru vnitřní organizace věznic (součet osob zaměstnaných ve vnitřním provozu, v provozovnách Střediska hospodářské činnosti a ostatní formy) a kolik v sektoru cizích subjektů.

Graf č. 3: Zaměstnavatelé odsouzených v letech 2011 až 2015

V průběhu roku se více či méně různí procenta zaměstnanosti osob ve vězení. Níže je v tabulce uvedeno, kolik procent osob bylo zaměstnáno ve výkonu trestu v jednotlivých měsících leden až prosinec v průběhu let 2011 až 2015.

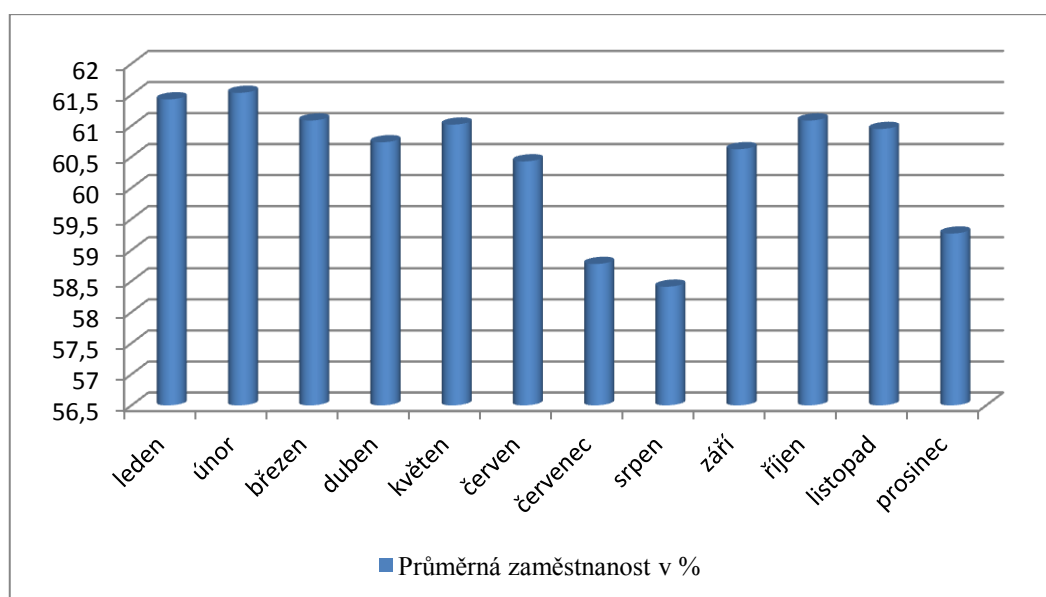
Tabulka č. 6: Vývoj průměrné měsíční zaměstnanosti odsouzených v letech 2011 až 2015

Měsíc	Rok - procenta zaměstnanosti					Průměr v %
	2011	2012	2013	2014	2015	
Leden	62,82	57,86	64,10	65,64	56,71	61,426
Únor	61,78	57,35	68,96	62,77	56,80	61,532
Březen	60,44	56,95	69,10	63,12	55,82	61,086
Duben	59,3	57,52	68,88	62,41	55,57	60,736
Květen	59,26	58,78	69,08	63,10	54,88	61,02
Červen	59,04	58,41	68,37	61,79	54,53	60,428
Červenec	58,12	57,74	66,07	58,61	53,34	58,776
Srpen	57,71	58,17	65,53	58,38	52,26	58,41
Září	58,79	60,76	68,37	60,03	55,17	60,624
Říjen	59,84	61,71	68,72	59,89	56,27	61,086
Listopad	60	60,81	68,09	59,65	56,2	60,95
Prosinec	58,72	59,85	66,35	57,77	53,64	59,266

Z posledního sloupce tabulky, kde je vyjádřen průměr procentuálního vyjádření zaměstnanosti vězňů každého měsíce roku v letech 2011 až 2015, lze vyčíst, že pod hranici 60% jsou měsíce červenec, srpen a prosinec. Za neúspěšnější rok v procentech zaměstnanosti vězňů lze prohlásit rok 2013, kdy jednoznačně čísla jednotlivých měsíců převyšují všechny ostatní porovnávané roky. Zcela nejvíce odsouzených bylo zaměstnáno v měsíci březnu roku 2013 (celkem 69,1 % odsouzených). Z druhé strany nejmenší počet zaměstnaných osob byl v srpnu roku 2015 (přesně 52,26 % odsouzených).

Dále je uvedeno grafické znázornění posledního sloupce tabulky, tedy porovnání průměrných procentuálních hodnot zaměstnanosti odsouzených v jednotlivých měsících v průběhu vybraných let 2011 až 2015.

Graf č. 4: Porovnání zaměstnanosti odsouzených v jednotlivých měsících let 2011 až 2015

6.3 Vyhodnocení stanovených hypotéz a shrnutí výsledků

H1: Od roku 2000 mají hodnoty reálné zaměstnanosti odsouzených vzrůstající charakter.

Hypotézu H1 ověřuje tabulka č. 3. Při této hypotéze bylo využito statistických dat z let 2000 až 2015. Po porovnání údajů i přesto, že rozdíl mezi počátečním rokem analýzy (rok 2000) a rokem konečným (rok 2015) je 14,08% nárůst reálné zaměstnanosti, nelze říci, že od roku 2000 ukazatel reálné zaměstnanosti stále stoupá. **Hypotéza H1 byla vyvrácena.**

H2: Rozdíl mezi zaměstnatelnými a zaměstnanými odsouzenými má od roku 2000 klesající charakter.

Ve věci druhé hypotézy H2 byla materiálem pro posouzení tabulka č. 7. Pokud srovnáme počáteční rok analýzy (rok 2000) a rok poslední (rok 2015), pak dostaneme statistické údaje rozdílu mezi zaměstnatelnými a zaměstnanými odsouzenými 8 401,7 osob a 6 734 osob. Tedy zlepšení o 1 667,7 osob. Pokud ale porovnááme celý průběh sledovaných let 2000 – 2015, nemůžeme hovořit jednoznačně o plynulém klesajícím charakteru sledované proměnné. **Hypotéza H2 byla vyvrácena.**

Tabulka č. 7: Porovnání rozdílu zaměstnatelných a zaměstnaných odsouzených v letech 2000 až 2015

Rok	Rozdíl zaměstnatelných a zaměstnaných odsouzených
2000	8 401,7
2001	7 826,1
2002	7 022,4
2003	6 147,4
2004	6 671,5
2005	7 307
2006	7 097
2007	5 329
2008	5 468
2009	6 176
2010	5 686
2011	6 521
2012	6 922
2013	3 787
2014	4 984
2015	6 734

H3: Lidé ve výkonu trestu jsou více zaměstnáváni v prostředí věznice než v rámci cizích subjektů v průběhu let 2011-2015.

Výchozími materiály pro vyhodnocení H3 byly tabulka č. 5, k ní příslušný graf č. 3 a především tabulka č. 8. V letech 2011 až 2015 je vždy při srovnání zaměstnaných osob v prostředí věznice (součet osob zaměstnaných ve vnitřním provozu, v provozovnách Střediska hospodářské činnosti a ostatní formy zaměstnávání) ku zaměstnaným osobám u cizích subjektů viditelné, že více odsouzených osob je zaměstnaných v rámci prostředí věznice než u cizích subjektů. **Hypotéza H3 byla potvrzena.**

Tabulka č. 8: Porovnání zaměstnavatelů odsouzených v letech 2011 až 2015

Rok	Jednotlivá pracoviště	
	Prostředí věznice	Cizí subjekty
2011	6 953	2 678
2012	7 280	2 609
2013	6 257	1 644
2014	6 382	1 403
2015	6 714	1 524

H4: Roční období má vliv na procenta zaměstnaných odsouzených.

Poslední hypotéza H4 se opírá o tabulku č. 9. Pod hranicí průměrné zaměstnanosti osob ve vězení ve všech měsících v průběhu let 2011 až 2015, která se pohybuje nad 60 % (přesně 60,445 %), jsou pouze měsíce červenec, srpen a prosinec. V těchto třech měsících se procenta zaměstnanosti odsouzených snížily pod 60 %. Konkrétně v červenci na 58,776 %, v srpnu na 58,41 % a v prosinci na 59,266 %. Pro zjednodušení lze tyto měsíce označit jako roční období léto a zima. V letních měsících by se dal očekávat spíše nárůst procenta zaměstnaných lidí díky sezónním pracem. Bohužel tomu tak není a z těchto výsledků lze vyvodit, že roční období má vliv na procenta zaměstnaných odsouzených. **Hypotéza H4 byla potvrzena.**

Tabulka č. 9: Průměrná zaměstnanost odsouzených v jednotlivých měsících v letech 2011 až 2015

Měsíc	Průměrná zaměstnanost v %
Leden	61,426
Únor	61,532
Březen	61,086
Duben	60,736
Květen	61,02
Červen	60,428
Červenec	58,776
Srpen	58,41
Září	60,624
Říjen	61,086
Listopad	60,95
Prosinec	59,266

Závěr

Bakalářská práce se zaměřila na oddělení, kterým projdou pouze někteří, vybraní odsouzení. Ne každý je vhodným adeptem k absolvování programu ve výstupním oddělení. V předkládané práci se povedlo uvést detailní charakteristiku programu zacházení díky materiálům získaným při praxi ve Věznici Pardubice. Bakalářská práce měla v úvodu stanovený cíl: popsat činnost výstupních oddělení ve věznicích v České republice. V tuto chvíli lze konstatovat, že cíl práce byl splněn.

První část práce měla sloužit k získání znalostí o této problematice a jako celkový náhled na české vězeňství, na jeho strukturu a možnosti v rámci následné postpenitenciární péče. Výkon trestu odnětí svobody vede k izolaci a eliminaci většiny sociálních rolí, dochází k úbytku vědomostí, dovedností a návyků. Tyto změny se stávají překážkou pozdějšího návratu do společnosti. Práce s odsouzenými by tedy měla být zaměřena na eliminaci rizikových faktorů, které pravděpodobnost recidivy zvyšují. Kupříkladu je důležité posilovat sociální vazby odsouzeného s rodinou. Šanci k řádnému společenskému životu zvyšují i pracovní návyky a dovednosti. Samozřejmě větší pravděpodobnost k získání práce mají ti, co dosáhnou minimálně základního potažmo středního vzdělání. Možnost vzdělávat se během doby strávené ve vězení patří také do sféry pozitivního působení na odsouzené.

Empirická část si kladla za cíl, za využití sekundární analýzy dat, předložit analýzu problematiky výrobní činnosti a zaměstnávání vězněných osob v rámci zvolených let a měsíců. Pro tuto analýzu byly k dispozici statistické ročenky a měsíční statistiky Vězeňského služby České republiky. V rámci práce bylo získáno pensum dat pro zodpovězení výzkumného problému, který zněl: „Zlepšuje se (stále, kontinuálně) od roku 2000 situace pro zaměstnávání odsouzených v českých věznicích?“ Za využití statistických dat docházíme k závěru, že nemůžeme hovořit o kontinuálním zlepšování situace od roku 2000 v rámci zaměstnávání odsouzených ve věznicích v České republice.

Výsledky práce viditelné ve vyhodnocení jednotlivých hypotéz mohou pomoci k uvědomění si velkého nedostatku pracovních míst pro odsouzené všeobecně a zejména v jiném než vězeňském sektoru. V nejlepším možném

případě tento fakt může vést ke vzniku nových pracovních míst ve firmách a institucích po celé České republice.

K danému tématu je velké množství zdrojů, které jsem se snažila ve své práci využít. Situace je ovšem opačná, pokud se zaměříme na statistické údaje v rámci činnosti výstupního oddělení. Pro porovnání konkrétních údajů v rámci let nebo měsíců nejsou k dispozici zatím žádné materiály volně dostupné.

Za přínos této práce vnímám prohloubení si znalostí v oblasti vězeňství. Teoretická část práce vedla k zamyšlení nad celkovou situací českého vězeňství. Ke zlepšení by mohl vést lepší systém posuzování, koho odsoudit k pobytu ve vězení. Z mého pohledu je nekonstruktivní odsoudit člověka například za neplacení alimentů na dítě. Jak jsme se dozvěděli v bakalářské práci, míst pro zaměstnávání odsouzených je stále nedostatek a údajem, který by mohl být námětem pro další práci je, jaký plat dostává odsouzený ve vězení, pokud pracuje. A co je nejpodstatnější kolik z této částky dostane matka dítěte, aby to pokrylo náklady spojené s výchovou dítěte.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

BALCAROVÁ, Renata. Zkušenosti Vězeňské duchovenské péče (VDP) týkající se osob ve výkonu trestu před propuštěním a problematika osob propuštěných na svobodu. In: *Sborník z konference „Z vězení venku“*. Olomouc: Charita Olomouc, 2007, s. 39. ISBN 978-80-254-1056-1.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 244. ISBN 978-80-7380-138-0.

FISCHER, Slavomil. *Etopedie v penitenciární praxi*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E.Purkyně v Ústí nad Labem, 2006, s. 183. ISBN 80-7044-722-9.

FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. Praha: Grada, 2014, s. 232. ISBN 978-80-247-5046-0.

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005, s. 183. ISBN 80-86708-05-5.

JALUŠKA, Aleš. Dopady dlouhodobých výkonů trestu při návratech z vězení. In: *Sborník z konference „Z vězení venku“*. Olomouc: Charita Olomouc, 2007, s. 39. ISBN 978-80-254-1056-1.

MATOUŠEK, Jan. Lidé vracející se na svobodu a obecní úřady obcí s rozšířenou působností – poznatky a zkušenosti. In: *Sborník z konference „Z vězení venku“*. Olomouc: Charita Olomouc, 2007, s. 15-21. ISBN 978-80-254-1056-1.

MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ, Jana. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2010, s. 352. ISBN 978-80-7367-818-0.

MOTEJL, Otakar a kol. Vězeňství. In: *Stanoviska: sborník stanovisek veřejného ochránce práv*; 6. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010, s. 336. ISBN 978-80-7357-606-6.

NETÍK, Karel, NETÍKOVÁ, Daria, HÁJEK, Stanislav. *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.Beck, 1997, s. 140. ISBN 80-7179-177-6.

PRINZ, Petr. Azylové domy a sociální služby jako nástroj pomoci lidem přicházejícím z výkonu trestu. In: *Sborník z konference „Z vězení venku“*. Olomouc: Charita Olomouc, 2007, s. 22-25. ISBN 978-80-254-1056-1.

RASZKOVÁ, Tereza, HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, s. 125. ISBN 978-80-7435-264-5.

RASZKOVÁ, Tereza, HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, s. 184. ISBN 978-80-7435-378-9.

ŘEHÁČEK, Michal. Základní informace k VTOS v ČR. In: *Sborník z konference „Z vězení venku“*. Olomouc: Charita Olomouc, 2007, s. 7-14. ISBN 978-80-254-1056-1.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie II. díl: Teorie a praxe zacházení s vězňnými*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007a, s. 77. ISBN 978-80-7372-204-3.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl: Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007b, s. 68. ISBN 978-80-7372-205-0.

ŠPANKOVÁ, Jana. *Resocializácia odsúdených*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 177. ISBN 978-80-7380-484-8.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, s. 212. ISBN 978-80-7367-757-2.

Internetové zdroje:

DISMAS. *Dismas – kavárna bez předsudků* [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://dismas.cz/>.

INFORMAČNÍ PORTÁL A DATABÁZE SLUŽEB SOCIÁLNÍ PREVENCE PRO OSOBY OHROŽENÉ SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM. Aktuální počet volných lůžek [online]. Sluzbyprevence, [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <https://sluzbyprevence.mpsv.cz/index.php?ses=&id=73#9>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *VSČR: Organizační struktura VS ČR* [online]. VSČR, ©2012 [cit. 2015-12-08]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/organizacni-struktura-2/>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Poskytované vzdělání v oboru* [online]. VSČR, ©2012 [cit. 2015-11-28]. Poslední aktualizace 03. 05. 2012.

Dostupné z: <http://www.vscr.cz/stredni-odborne-uciliste/o-nas-1656/zakladni-informace-1659/>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Stav zaměstnanosti odsouzených mužů – únor 2016* [online]. VSČR, ©2012 [cit. 2016-02-24]. Poslední aktualizace 16. 02. 2016. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/informacni-servis-1612/statisticke-udaje-744/stav-zamestnanosti-odsouzenych-muzu-unor-2016>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Týdenní statistické hlášení – středa 24. 02. 2016* [online]. VSČR, ©2012 [cit. 2016-02-24]. Poslední aktualizace 24. 02. 2016. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/tydenni-statisticka-hlaseni/tydenni-statisticke-hlaseni-pro-rok-2016>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2014* [online]. VSČR, ©2012 [cit. 2015-12-9]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/uredni-deska-1/>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Měsíční statistické hlášení pro rok 2013* [online]. VSČR, ©2012 [cit. 2015-12-9]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/mesicni-statisticke-hlaseni-1233/mesicni-statisticke-hlaseni-pro-rok-2013>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014* [online]. Čj.:VS 58/007/008/2015-50/SPR/430, VSČR, ©2012 [cit. 2015-12-9]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2013* [online]. Čj.:VS 54/009/001/2014-50/SPR/435, VSČR, ©2012 [cit. 2015-12-9]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Evropská vězeňská pravidla 2006* [online]. VSČR, ©2012 [cit. 2015-12-9]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/ke-stazeni-112/publikace/>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *České vězeňství 2/2015* [online]. VSČR, ©2012 [cit. 2015-12-11]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/ke-stazeni-112/ceske-vezenstvi-1223/ceske-vezenstvi-2015>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *České vězeňství 3/2014* [online]. VSČR, ©2012 [cit. 2015-12-11]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/ke-stazeni-112/ceske-vezenstvi-1223/ceske-vezenstvi-2014>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. VSČR, ©2012 [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Koncepce/Koncepce_vez_enstvi.pdf.

ZA BRANOU. *Výroční zpráva o.s. Za branou za rok 2014* [online]. Za branou, ©2010-2016 [cit. 2015-12-9]. Dostupné z: <http://www.zabranou.cz/co-delame/publikace/>.

Legislativa:

VSČR. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 68/2013, o činnosti výstupních oddělení. In: *ASPI*. 2015, s. 4.

Zákon č. 257/2000Sb., o Probační a mediační službě. In: *Trestní předpisy*. 2014, s. 392-398. ISBN 978-80-7488-032-2.

Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník. In: *Trestní předpisy*. 2014, s. 5-110. ISBN 978-80-7488-032-2.

Zákon č. 169/1999Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Trestní předpisy*. 2014, s. 297-319. ISBN 978-80-7488-032-2.

Zákon č. 293/1993Sb., o výkonu vazby. In: *Trestní předpisy*. 2014, s. 366-376. ISBN 978-80-7488-032-2.

Zákon č. 555/1992Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2015-12-9]. Dostupný z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=40337&nr=555~2F1992&rpp=15#local-content>.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Stav zaměstnanosti odsouzených a obviněných na území České a Slovenské republiky v roce 2013	31
Tabulka č. 2: Aktuální počet volných lůžek	43
Tabulka č. 3: Reálná zaměstnanost odsouzených v letech 2000 až 2015	48
Tabulka č. 4: Komparace zaměstnatelných a zaměstnaných odsouzených v letech 2000 až 2015	50
Tabulka č. 5: Počet zaměstnaných odsouzených na jednotlivých pracovištích v letech 2011 až 2015	52
Tabulka č. 6: Vývoj průměrné měsíční zaměstnanosti odsouzených v letech 2011 až 2015	53
Tabulka č. 7: Porovnání rozdílu zaměstnatelných a zaměstnaných odsouzených v letech 2000 až 2015	55
Tabulka č. 8: Porovnání zaměstnavatelů odsouzených v letech 2011 až 2015	56
Tabulka č. 9: Průměrná zaměstnanost odsouzených v jednotlivých měsících v letech 2011 až 2015	57

Seznam grafů

Graf č. 1: Reálná zaměstnanost odsouzených v letech 2000 až 2015.....	49
Graf č. 2: Zaměstnatelní a zaměstnaní odsouzení v letech 2000 až 2015	51
Graf č. 3: Zaměstnavatelé odsouzených v letech 2011 až 2015	53
Graf č. 4: Porovnání zaměstnanosti odsouzených v jednotlivých měsících let 2011 až 2015	54

Seznam příloh

Příloha A: Oznámení o nadcházejícím propuštění osoby z VTOS

Příloha B: Program zacházení z Výstupního oddělení – terapeutický program

Příloha A

Oznámení o nadcházejícím propuštění osoby z výkonu trestu odnětí svobody

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY
Věznice _____, oddělení správní

VÁŠ DOPIS Č. J.:
ZE DNE:
NAŠE Č. J.:

VYŘIZUJE:
TELEFON:
FAX:
E-MAIL:

V _____ dne

OZNÁMENÍ O NADCHÁZEJÍCÍM PROPUŠTĚNÍ OSOBY Z VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Jméno a příjmení:	
Datum narození:	
Státní příslušnost:	
Rodinný stav:	

<i>Vyplní oddělení správní</i>	
Počet záznamů v RT:	
Kolikrát ve VTOS:	
Aktuální Ochranná opatření: ¹	
Aktuální Další tresty: ¹	
Jednotlivá omezení v rámci aktuálního věznění (soud, spisová značka, paragraf, konec ukončeného omezení a plánovaný konec aktuálního a plánovaného omezení): ²	
Stanovený datum propuštění: ³	
Místo trvalého pobytu:	
<i>Vyplní oddělení ekonomické</i>	
Příjemce invalidního nebo starobního důchodu:	
Příjemce výsluhového důchodu:	
Finanční závazky: a) Výživné: b) Náklady na výkon vazby a trestu: c) Ostatní:	
Při propuštění bude vyplacena pravděpodobná částka (Kč): Slovy:	

Vyplní oddělení výkonu trestu odnětí svobody

Pracovní kvalifikace získaná ve výkonu trestu: nezískal
Zpráva pro sociálního kurátora (co je třeba řešit po propuštění: rodinné zázemí, žádost o důchod, občanský průkaz, změna rodinného stavu apod.)
<p>Souhlasím   nesouhlasím</p> <p>se zasláním „Oznámení o nadcházejícím propuštění osoby z výkonu trestu“ sociálnímu kurátorovi.</p> <p>V   dne</p> <p style="text-align: right;">.....</p> <p style="text-align: right;">Podpis</p> <p style="text-align: right;">sociální pracovník OVT</p>

Rozdělovník:

1/1 Sociální pracovník, MÚ .....

1/1 Sociální pracovník, MÚ .....

Vrchní rada

ředitel věznice

Příloha B

Program zacházení z Výstupního oddělení – terapeutický program

Program zacházení ve VTOS

výchozí

Kód vězně:

Příjmení:

Jméno:

	Cíle programu	Věznice Aktualizace - program výstupního zacházení: I. PSVD: Uvědomělé respektování základních právních norem upravujících VTOS, vytváření si co nejlepších podmínek k bezproblémovému hodnocení po dobu výkonu trestu. Aktivně plnit stanovené povinnosti v rámci zařazení do výstupního oddělení (terapeutický program VO). Účastí na vzdělávací a speciálně výchovných aktivitách si osvojovat nové poznatky a prohlubovat schopnost sebereflexe a osvojovat si žádoucí vzorce chování. Kontaktem s udržet sociální vazby.
1	Pracovní aktivity práce ve prospěch věznice	TP VO. Kroužek vaření a stolování (Vych.). Pracovní činnost potřebná k zajištění chodu výstupního oddělení. Sebeoblužné a pracovní činnosti (Vych.).
2	Vzdělávací aktivity Studuje ŠVS: ne Počet hodin studia na ŠVS: 0,00	Kulturně vzdělávací klub (Vych.).
3	Speciálně výchovné aktivity	Komunitní setkání (Vych. ter., Vych., Psych., Spec. ped., Soc. prac.). Sociálně právní poradenství (Soc. prac.). Psychologické poradenství (Psych.). Rozvoj osobnosti (Vych. ter.).
4	Zájmové aktivity	Nestanoveny.
5	Oblast utváření vnějších vztahů	Udržovat kontakt s .

Přiřazené aktivity

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
VT-P	pracovní	Kroužek vaření a stolování
VT-P	pracovní	Sebeobslužné a pracovní činnosti
VT-S	speciálně výchovné	Komunitní setkání
VT-S	speciálně výchovné	Psychologické poradenství
VT-S	speciálně výchovné	sociálně právní poradenství
VT-S	speciálně výchovné	Rozvoj osobnosti
VT-V	vzdělávací	Kulturně vzdělávací klub

Tento program zacházení jsem si zvolil a zavazuji se jej plnit datum	..... podpis odsouzeného
datum	..... podpis speciálního pedagoga
datum Schvaluji:	..... podpis ŘV /I.ZŘV